

ISSN 2544-9338

INTERNATIONAL JOURNAL OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN SOCIAL SCIENCE

RS Global

Scientific Edition

INTERNATIONAL JOURNAL OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN SOCIAL SCIENCE

7(19), October 2019

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss

Chief editor

Issakova Sabira

Professor, Doctor of Philology,
The Aktyubinsk regional state university of K. Zhubanov, Kazakhstan

Editorial board:

Kolesnikova Galina

Professor,
Taganrog Institute of Management and
Economics,
Russia

Utebaliyeva Gulnara

Doctor of Philological Science,
Al-Farabi Kazakh National University,
Kazakhstan

Uzilevsky Gennady

Dr. of Science, Ph.D.,
Russian Academy of National Economy
under the President of the Russian
Federation

Krokhmal Nataliia

Professor, PhD in Philosophy,
National Pedagogical Dragomanov
University, Ukraine

Yarychev Nasrudi

Doctor of pedagogical sciences,
Candidate of philosophical sciences
Chechen state university
Grozny, Russia

Karimov Bakhtiyor

Professor, Doctor of Science,
Tashkent State Technical University named
after Abu Rayhon Beruniy, Uzbekistan

Sas Nataliia

Associate professor, Doctor of
Pedagogical Sciences,
Poltava National V. G. Korolenko
Pedagogical University, Ukraine

Mirza Natalya

Higher Doctorate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Karaganda
State University of E.A. Buketov, Kazakhstan

Mammadov Oruj

Ph.D. in Law,
The Academy of Public Administration
under the President of the Republic of
Azerbaijan

Paramonova Svetlana

Ph.D. in Criminal Law,
Marie Curie Scholar / Senior Researcher
at Zagreb University, Law Faculty,
Croatia

Mazbayev Ordenbek

Doctor of Geographical Sciences,
Professor of Tourism,
Eurasian National University named after
L.N. Gumilev, Kazakhstan

Orehowskyi Wadym

Doctor of historical sciences,
Chernivtsi Trade-Economic Institute
Kyiv National Trade and Economic University,
Ukraine

Publisher –

RS Global Sp. z O.O.,
Warsaw, Poland

Numer KRS: 0000672864
REGON: 367026200
NIP: 5213776394

Publisher Office's address:

Dolna 17,
Warsaw, Poland,
00-773

Website: <https://rsglobal.pl/>
E-mail: editorial_office@rsglobal.pl
Tel: +48 226 0 227 03

DOI: 10.31435/rsglobal_ijitss
OCLC Number: 1036501433
Publisher - RS Global Sp. z O.O.
Country - Poland
Format: Print and Electronic version
Frequency: monthly
Content type: Academic/Scholarly

CONTENTS

ART

Борисенко Тетяна Вікторівна

ХУДОЖНИЙ ОБРАЗ ПЕРПЕТУУМ МОБІЛЕ В СОНАТІ ДЛЯ ВІОЛОНЧЕЛІ ТА
ФОРТЕПІАНО Б. БРІТТЕНА 3

HISTORY

З. Кыдырниязов

ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ КРАЕВЕДЕНИЯ КАРАКАЛПАКСТАНА
(1920-1930-е гг.)..... 7

PHILOLOGY

Shoaliyeva Nargiza

LITERARY EXPRESSION OF HUMAN AND MYSTICAL PERFECTION IN SOHRAB
SERENHI'S POETRY..... 11

Карпик М., Павличко О.

АВСТРІАЦИЗМИ У МОВІ СУЧАСНОЇ АВСТРІЙСЬКОЇ ПРЕСИ..... 21

PSYCHOLOGY

Шевяков О. В., Шрамко І. А., Бабатенко О. В.

ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЖІНОК В УМОВАХ
ДИНАМІЧНОЇ СОЦІОТЕХНІЧНОЇ СИСТЕМИ: ЕМПІРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ..... 26

ART

ХУДОЖНІЙ ОБРАЗ ПЕРПЕТУУМ МОБІЛЕ В СОНАТІ ДЛЯ ВІОЛОНЧЕЛІ ТА ФОРТЕПІАНО Б. БРІТТЕНА

Борисенко Тетяна Вікторівна,

Київ, Україна

викладач камерного ансамблю Київської муніципальної академії музики ім. Р. М. Глієра,

аспірант кафедри академічного і естрадного вокалу та звукорежисури

Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/31102019/6754

ARTICLE INFO

Received 19 August 2019

Accepted 20 October 2019

Published 31 October 2019

KEYWORDS

artistic image,
perpetuum mobile,
sonata,
cycle,
coolness.

ABSTRACT

Perpetuum mobile is a multi-valued cultural phenomenon, it symbolizes continuous movement. In contrast to the mechanistic movement aimed at overcoming space, the perpetuum mobile coincides with the concept of movement in philosophy. Even the ancient philosophers knew that the world is constantly moving, changing (Heraclitus). Modern scientists, in particular J. Deleuze, interpret movement as “events” that reflect the interaction of bodies, but are not bodies themselves. In culture, the perpetuum mobile is understood as an image created by certain means of expressiveness in different types of art and has a generalizing character. Among its signs are symbolism, incompleteness or repeatability, non-orientation, cyclicity. The perpetuum mobile is embodied as a sound image in musical works (or its parts) and is manifested at the syntactic and compositional levels of organization of musical material. The article describes the features of the embodiment of the perpetuum mobile in Sonata for cello and piano by Benjamin Britten.

Citation: Борисенко Тетяна Вікторівна. (2019) Khudozhnii Obraz Perpetuum Mobile v Sonati dlia Violoncheli ta Fortepiano B. Brittena. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 7(19). doi: 10.31435/rsglobal_ijitss/31102019/6754

Copyright: © 2019 Борисенко Тетяна Вікторівна. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Перпетуум мобіле – багатозначне культурне явище, що символізує безперервний рух. На відміну від механістичного руху, який спрямований на подолання простору, перпетуум мобіле збігається з поняттям руху у філософії. Ще давнім філософам було відомо, що світ постійно рухається, змінюється (Геракліт). Сучасні науковці, зокрема Ж. Дельоз рух трактують як «події», які відображають взаємодію тіл, але самі не є тілами [6]. В культурі перпетуум мобіле усвідомлюється як образ, що створюється певними засобами виразності в різних видах мистецтва та має узагальнюючий характер. Серед його ознак символічність, незавершеність або повторюваність, не направленість, циклічність. Образ у мистецтві – «узагальнене художнє відображення дійсності, що втілене у форму конкретного індивідуального явища» [3]. Перпетуум мобіле втілюється як звукообраз в музичних творах (або його частинах) і виявляється на синтаксичному та композиційному рівнях організації музичного матеріалу. А саме: в пульсації однакових тривалостей в мелодії або акомпанементі, через монотематизм, циклічність як формотворчий принцип, остинатність, підпорядкованість безперервному наскрізному темпу.

Мета дослідження. Окреслити особливості втілення образу перпетуум мобіле у Сонаті для віолончелі та фортепіано Бенджаміна Бріттена.

Методологія ґрунтується на комплексному міждисциплінарному підході з інтегруванням методів культурології та мистецтвознавства. Сонологічний метод поєднав філософські, культурологічні та музикознавчі інтенції для визначення ролі звукообразу перпетуум мобіле у загальній концепції творів. Емпіричний метод дозволив виявити музичні образи перпетуум мобіле. Метод структурного та семантичного аналізу дозволив окреслити художньо-образні втілення перпетуум мобіле. Компаративний аналіз – при виявленні спільних та різних рис перпетуум мобіле у музиці та інших видах мистецтва.

Основний зміст. Музичні твори під назвою «Перпетуум мобіле» спершу писалися романтиками у XIX ст. Ці твори зустрічаються у творчому доробку Ш. В. Алькана, Ц. Кюї, Ф. Мендельсона, Ф. Пуленка, Ф. Шопена, Ф. Шуберта, Р. Шумана та ін. Образ перпетуум мобіле на той час був втіленням пантеїстичного руху.

Художній образ перпетуум мобіле у XX ст. набуває нових рис. Жорсткі воєнізовані конфлікти і протистояння в світі знайшли відбиття у культурних і мистецьких процесах. Цим і зумовлена зміна кудожнього наповнення образу перпетуум мобіле. В творчості європейських митців в першій половині XX ст. поширюються образи військової машини, направленої проти людства (Б. Бріттен, Б. Барток, М. Равель, А. Онеггер, І. Стравінський, А. Шнітке, Д. Шостакович).

Для Б. Бріттена перпетуум мобіле є типовим образом у камерно-інструментальних творах. Наприклад, фінали Сюїти для скрипки та фортепіано оп. 6 (1935), Сонати для віолончелі та фортепіано (1961) оп. 65, сюїти для віолончелі № 1 оп. 72 та ін. Б. Бріттена мають назву «Перпетуум мобіле» та мають риси техногенної остинатності. Камерна музика була для композитора експериментальною платформою, на якій він випробовував засоби виразності, які потім мали застосування в творах більш великих складів. Для кожного твору автор реалізує особливу структурну та композиційну форму, яка виникла внаслідок творчого перетворення декількох жанрових джерел. Тому в його циклах немає стабільної традиційної кількості частин. Натомість, в його інструментальних циклах назви розділів та жанри повторюються. Це стосується як раннього, так і зрілого етапів творчості композитора. В різних камерних циклах Б. Бріттена зустрічаються: ноктюрни, марші, танці, вокально-жанрові частини. Особливо композитор виділяв фінали – безперервний рух означений автором «Perpetuum Mobile» (або на кшталт твору Н. Паганіні «Moto Perpetuo»). Щоб усвідомити художню значимість даного образу в циклі композитора, розглянемо Сонату для віолончелі та фортепіано оп. 65. В цьому визначному творі відбулося не тільки втілення сонатного алегро, але й помітні риси циклічної форми (п'ять частин), сполучення різних жанрових джерел та варіаційність в розвитку.

В циклі назви частин формують принцип програмності твору: «Діалог», «Scherzo Pizzicato», «Елегія», «Марш», «Moto Perpetuo». Перегляд назв частин та означення їх темпів дає попереднє уявлення про розподіл руху у творі. Відверто повільною є тільки центральна «Елегія». Розподіл темпів між частинами (2 перші рухливі, 3-тя повільна, 4-5 швидкі) дає підстави вбачати в цьому циклі приховану тричастинність. На підтвердження цієї думки працює і розподіл часу (хронометраж) частин в творі. «Діалог» триває 8 хв. Перша частина стає змістовним центром, відштовхуючись від якого відбувається розгортання концепції твору в наступних частинах. Він безперечно є головною філософською і змістовно-концептуальною основою для розвитку всього циклу, втілює сферу особистого, людського, того, що з розвитком музики в циклі втрачається. Глибинний інтимний діалог, в прозорій фактурі якого відчувається близькість і взаєморозуміння між двома людьми. У мистецтвознавстві поняття діалогу потрапляє з лінгвістики. В літературознавстві – це: 1) розмова, низка висловлювань двох або більше осіб на певну тему; 2) у переносному значенні – вільний обмін думками, перемовини [2]. Поняття «діалог» в музиці є традиційним, часто зустрічається в побудові музичної форми, дається як протиполог монологу, що реалізовано і в даній сонаті.

У першій частині Сонати діалог між короткими репліками віолончелі і акордами фортепіано відбувається у першій темі головної партії [1]. Обидва інструменти наділяються автором різними майже людськими характерами. Збудженість секундових інтонацій віолончелі заспокоюють приглушені м'які акорди фортепіано. Перша частина написана в сонатній формі. Головна та побічна партії контрастні за характером. Частина побудована структурно чітко та прозоро. Кожен її розділ має чіткі контури. Традиційно для сонатного циклу, «Діалог» завершується стрімким фіналом. Тут зберігається і властивий сонатній формі темповий контраст між структурними частинами. Лапідарність гармонії, декламаційність в партії віолончелі характеризують музику цієї частини.

Надалі в розвитку «розмови» жваво змінюються інтонації висловлювань. Чергування схвильованих і заспокійливих інтонацій створюють характер спілкування людей, що обговорюють дуже зворушливу тему. В другій темі відбувається бурхливе вивільнення експресії, яке досі стримувалося. Друга тема головної партії є бурхливою, схвильованою. Після скупих реплік першої теми вона ллється як експресивний потік емоцій і сприймається як довгоочікуване відверте висловлювання. Розробка будується на хвильовому динамічному розвитку. Реприза – врівноважена та спокійна. Вона завершується кодою, що повертає звучання першої теми головної партії. Головна роль в ній відводиться фортепіано замість віолончелі в експозиції. Побічна партія проводиться в новій тональності F-dur, що надає світлішого забарвлення темі. В Коді органний пункт на тоніці створює характер спокійного завершення діалогу.

Друга частина «Scherzo-pizzicato» триває 3 хв. За гротескним характером попереджає появу «Маршу» (2 хв) і «Moto Perpetuo» (5,5 хв). Не зважаючи на зовнішню ефектну колористику, ця частина насторожує своєю колкістю та ворожістю, занурює слухача у цілком нову образну сферу. Скерцо написано в остинатному гострому ритмі, в складній трьох частинній формі (A-A1-B-A2). Характер першої теми витриманий в іронічній манері підколювання та глузування. Висхідні та низхідні переривчасті трьох звучні мотиви проводяться у віолончелі і у фортепіано. Ці інтонації перекликаються з основною темою першої частини «Діалогу». Тема середнього розділу, рухаючись по звукам мажорної гами вгору і мінорної вниз, має заспокійливий характер. «Scherzo-pizzicato» – прохідна між «Діалогом» і наступною, яка є глибоко трагічним ядром всього твору.

«Елегія» – лірична та заглиблена в роздуми. М. Ростропович (якому присвячений цей твір) писав про неї, як про глибоко драматичну музику [4]. Медитативно-рефлексивна велика центральна частина відтворює занурення у внутрішні суперечності та вагання. Потужна кульмінація підноситься як емоційно-експресивна сповідь. Якщо в першій частині присутні дві особи, ми чуємо їх діалог, то «Елегія» – це рефлексивний монолог самотньої особистості. Частина дуже вагома (6 хв).

«Марш» вривається в сутінковий простір після «Елегії» різким квінтальним затаком у віолончелі та пунктирним ритмом дисонуючих акордів у рояля. Контраст низького тембру віолончелі та трубного окличного акцентованого мотиву фортепіано в скляному звучанні (третя октава) одразу демонструють гротескний, механістичний характер теми. Квадратний маршовий метр поєднується з дрібним непарним дробленням в мелодиці. В першій темі розділу А це квінталі в партії віолончелі. Вони складають враження пружин, які з одного боку запускають механізм маршу, а з іншого наче прагнуть вирватися з його сталевих каркаса. Засоби виразності, застосовані композитором у цій частині створюють карикатурні, гіперболізовані образи. В середньому розділі В на фоні теми *Dies Irae*, яка викладена в басу у рояля (*pesante*) з тріольною репетицією кожного мелодійного звука з'являються хвалькуваті висхідні зойки з східним присвистом у віолончелі. Образи маршу надзвичайно зримі. Ця тема викликає асоціацію з солдатами, що маршують та викидають вгору свою зброю або військові атрибути. Так у музиці оживають образи британської політичної карикатури, яка бере початок в роботах майстрів XVIII ст. Джеймса Гілрея, Томаса Роулансона, Джорджа Крукшенка і продовжується в наступних епохах, особливо в XX ст.. Британський щотижневий журнал гумору та сатири «Панч» з 1841 р. до початку XXI ст. був культовим виданням політичної карикатури. Тому зрозуміло, що для британського композитора карикатура була одним з природних проявів менталітету.

Соната для віолончелі та фортепіано ор. 65 писалась Б. Бріттенем майже водночас зі знаменитим «Військовим реквіємом» ор. 66 (1962). Як зазначалось раніше, камерна музика була полем експериментів для випробування творчих ідей композитора. Тому, порівнявши тематизм середнього епізоду «Маршу» та основну тему частини «*Dies Irae*» «Військового реквієму», визначено спільне: тріольні репетиції, квартовий скачок – трубний *Tuba militum*. Попри те, що оркестрові та ансамблеві колористичні можливості різні та й твори загалом несуть відмінні концепції, антимілітаристське напруження «Маршу» стає очевидним.

В репризі тема маршу переноситься в верхній регістр. Тембр віолончелі *sul ponticello*, гліссандо та свист флажолетів звучать як з потойбіччя. Примарний моторошний епізод, в якому маршовики наче перейшли рису цього світу і продовжують ходу перпетуум мобіле вже у вигляді скелетів. Марево, в якому все зникає з гліссандо рояля в коді, водночас зберігає остинатний темп до кінця, навіть без традиційного сповільнення в кінці частини (авторська позначка *senza rallentando* в останніх двох тактах). Безперервний рух, який наскрізним незмінним темпом пронизує всю

частину, є символічним, і навіть Судний день (Dies Irae) його не спиняє. Відзначено, що «Марш», завдяки своєму неблагальному руху, втілює образ перпетуум мобіле.

Фінал «Moto Perpetuo» відображає тенденцію автора до втілень образів безперервного руху в фіналах циклів. Варіаційна форма підпорядкована наскрізному стрімкому плину від початкової теми до фінальної кульмінації. Частина продовжує безперервний рух «Маршу», оскільки основна тема перпетуум мобіле підхоплює тріольний рух вісімками, який виник в середньому розділі попередньої частини. Розмір шість восьмих і темп presto стають основою перпетуум мобіле фіналу. Розподіл на цифри в цій частині відповідає умовній диференціації на варіації.

В тематичному розвитку фіналу виділяються два основних джерела. Це власне, тема перпетуум мобіле. Вона викладена спочатку у віолончелі тріольними вісімками з двома шістнадцятими, що наче підстрибують. Другий елемент звучить спочатку в акомпанементі. В акордовому супроводі фортепіано виокремлюється низхідна мала секунда, яка семантично завжди асоціювалась із лакримозо або зітханням. Якщо спершу вона в тіні, бо увага слухача прикута до енергії руху віолончелі, то згодом відбувається перерозподіл функцій між інструментами. Тепер у рояля звучить тема перпетуум мобіле, а у віолончелі виразно чути три зітхання, після чого вона знову вступає в процес руху. Варіаційний вир «Moto Perpetuo» демонструє різноманітну образність, яку умовно можна розподілити за гендерними ознаками. Якщо основна тема перпетуум мобіле явно чоловічого характеру, то її ж варіація з авторськими позначками *leggero* та *con eleganza* втілює примхливу іронічну жіночність. Нова тема соло в партії рояля має в основі мотив «зітхання», про який йшлося вище. Він виникає у високому регістрі на фоні прозорого акомпанементу інтервалами, кружляє серпантинном, поступово знижуючись по секундовим інтонаціям. Звучання її переривається вторгненнями теми перпетуум мобіле на *forte* у віолончелі. На неї накладається мотив «зітхання». Тепер він виконується фортепіано подвійними октавами в унісон. Його характер в корні змінюється, тепер він акцентовано скандується, що звучить вже як SOS, крик про допомогу. Не отримавши відповіді, фортепіано підхоплює закінчення теми перпетуум мобіле на *fortissimo*. Нове звучання епізоду *con eleganza* забезпечується зміною функцій інструментів. Останнім проявом людського начала в фіналі є серпантинна тема, яка тепер виконується віолончеллю в супроводі акордів з низхідною секундою у рояля. Завершує частину всепоглинаюча потужна динамічна хвиля перпетуум мобіле, яка нарощується від трьох *piano* до *tutti fortissimo* обох інструментів, які зливаються в неблаганному темпі перпетуум мобіле.

Дві останні частини поєднані за принципом безперервного руху. І «хвацький» нахабний марш і перпетуум мобіле в фіналі не лишають ніякої надії на порозуміння між людиною та навколишнім ворожим світом.

Висновки. Дослідження Сонати для віолончелі та фортепіано оп. 65 Б. Бриттена окреслило особливості форми, що має ознаки сюїти. Визначено, що у семантичних джерелах тематизму та формотворчих принципах втілений розподіл на дві основні образні сторони – інтимно духовне та вороже бездуховне, механістичне. Контраст між частинами твору демонструє протиставлення суто людського начала в «Діалозі» та глибоке занурення у внутрішній складний світ людини в «Елегії» нездоланному безжальному руху оточуючого світу в «Скерцо», «Марші» та «Moto Perpetuo». Образ перпетуум мобіле в фіналі сонати реалізований через контрастну гендерну полярність, розвивається на варіаційних засадах. Дві останні частини з'єднані безперервністю руху. «Марш» має гротескне карикатурне забарвлення. Завдяки введенню композитором символів *Dies Irae*, *Tuba mirum*, характерних для реквієму, образ перпетуум мобіле останніх двох частин набуває рис антимілітаристського протесту. Фінал «Moto Perpetuo» має зловісний, непоборний, всепоглинаючий характер.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бриттен Б. Соната для виолончели и фортепиано. Москва: Музыка, 1974, 41 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з доп. і допов.) /Уклад і гол.ред. В. Бусел. Київ, Ірпінь:ВТФ Перун, 2005. С.302
3. Герчанівська П. Культурологія. Термінологічний словник. Київ:НАККиМ, 2015. С 328.
4. Ковнацкая Л. Прокофьев и Бриттен (об исторических параллелях, влиянии и реминисценциях) Отражения музыкального театра в двух книгах. Сборник статей и материалов к юбилею Л. Г. Данько. Санкт-Петербург: Канон, 2001. Кн. 2 С. 50-69.
5. Назайкинский Е. Стиль и жанр в музыке. Москва: ВЛАДОС, 2003. 248 с.
6. Філософський енциклопедичний словник. Гол.ред. В. Шинкарук. Київ: Абрис, 2002 С.558-559

HISTORY

**ФОРМИРОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ КРАЕВЕДЕНИЯ
КАРАКАЛПАКСТАНА (1920-1930-е гг.)****З. Кыдырниязов***Младший научный сотрудник,**Республика Каракалпакстан, г. Нукус,**Каракалпакский научно-исследовательский институт гуманитарных наук,**Каракалпакского отделения Академии наук Республики Узбекистан*DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/31102019/6755

ARTICLE INFO

Received 21 August 2019

Accepted 14 October 2019

Published 31 October 2019

KEYWORDS

History, local history,
Karakalpakstan, ethnography,
expedition, research institute,
folklore.

ABSTRACT

The history of the formation and development of the local history movement in Karakalpakstan is a poorly studied topic in native historiography. Thus, it has recently been of increasing interest from our scientists. A significant increase of researchers' interest to the problem of regional studies is currently reflected in the need of the making comprehensive works on the history of particular cities and regions of Karakalpakstan. In modern conditions, when the revival of the local history movement, begun in the 1920s, continues, the success of this initiative is not possible without resorting to the history of the formation and development of native local history.

Citation: Z. Kydyrniyazov. (2019) Formation and Development of the Local Studies of Karakalpakstan (1920-1930s). *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 7(19). doi: 10.31435/rsglobal_ijitss/31102019/6755

Copyright: © 2019 **Z. Kydyrniyazov**. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Актуализация проблемы краеведения во многом определяется современной ситуацией в исторической науке, в которой наблюдается тенденция к развитию регионалистики, изучению эволюции и формирования научной деятельности в периферии. Изучение локальной истории является важным элементом исторической науки в целом. Сложный комплекс элементов, что включает в себя понятие «краеведения», оно и история, и этнология, археология, геология, ботаника края, и прочие направления краеведческой деятельности, предопределяет увеличение интереса к этой проблеме, как историков, так и ученых других дисциплин. История формирования и развития краеведческого движения в Каракалпакстане в последнее время вызывает все большего интереса со стороны ученых. Значительное увеличение интереса исследователей к проблеме краеведения в настоящее время отразилось в необходимости создания комплексных трудов по истории отдельных городов и районов Каракалпакстана.

С установлением на территории Каракалпакстана нового строя в середине 1920-х годов, стали проводиться мероприятия по переустройству хозяйства, быта и культуры народа, всего уклада жизни, что требовало серьезного и всестороннего изучения расселения и численности народа, особенностей его социального строя. В конце 1920-х годов руководство Каракалпакстана направило официальное письмо в адрес Академии наук СССР с предложением о проведении научных экспедиций по изучению недр Султануиздага, Устюрта и других районов. В этот период происходит формирование краеведения, как основа научных учреждений, организуются экспедиции, развертывается широкая подготовка научных кадров.

Несмотря на бурную деятельность, этот период исследований носила в основном собирательный характер. Полученные материалы не подвергались научному анализу, и большинство трудов остались неопубликованными.

Основными проблемными темами по изучению истории Каракалпакстана в 1920-1930 гг. являлись: национально-этнический и племенной состав населения, определение расселения народов, составление этнографической карты, и т.д. В 1928-1929 гг. в изучении этнографии каракалпаков приняли участие наряду с профессорско-преподавательским составом и студенты Туркестанского государственного университета. Особенно интересные сведения собрала А.С.Морозова, которая написала работу «Материалы для изучения языка и быта каракалпаков».

В сентябре месяце 1928 года под руководством А.Л.Мелкова была организована «Каракалпакская этнографическая экспедиция». Для осуществления работ по собиранию экспонатов был выделен аванс в сумме 3747 рублей. Члены экспедиции должны были изучать памятники истории и собирать экспонаты. А также, в планы экспедиции входило обследование кустарных промыслов. Кроме кустарных промыслов Мелковым сделаны фотографии, охватывающие практически все сферы хозяйства каракалпаков того времени¹. Работа экспедиции была поддержана интеллигенцией нашего края. Во главе с Карабаевым и Ербаевым представители местной интеллигенции отправляют в ОблОНО письмо, где просят организовать на основе собранных данной экспедицией материалов музейную выставку. И 16 мая 1929 года в городском клубе Турткуля краеведами была организована выставка². В ней были представлены национальные одежды каракалпаков, старинные рукописи, хозяйственная утварь, книги, снимки исторических памятников, картины. В организации этой выставки активное участие приняли работавшие в составе «Каракалпакской этнографической экспедиции» московские студенты А.Н.Баскаков, А.Давлетов, Н.В.Торчинская и первые местные краеведы К.Аимбетов, этнограф из Ташкента А.Морозова.

В том же 1929 г. Н.Баскаковым был снят этнографический фильм «Каракалпакстан», который обсуждался на общественном просмотре. Этот фильм был продемонстрирован в 1930 г. на Всеказахском Краеведческом съезде в г. Алма-Ате. В фильме была показана традиционная культура населения Чимбайского и Ходжейлийского районов. Значительную часть собранных и зафиксированных материалов Н.Баскаковым и А.Давлетом составили фольклорные тексты, сведения о родоплеменных отношениях, семейном быте, материальной культуре населения Каракалпакстана.

15 июля 1930 г. на первом научно-исследовательском краеведческом съезде в г. Алма-Ата Н.А.Баскаков сделал информационное сообщение об отсутствии краеведческого общества в Каракалпакстане и об огромном значении работы такого общества на местах. Доклад был принят к сведению, и дальнейшая работа была поручена Дворникову и Баскакову³.

В 1930 г. в июле-сентябре Центральным Комитетом нового алфавита (далее – ЦКНА) в наш регион был командирован С.Е.Малов. Данная экспедиция, главным образом, носила лингвистический характер и ставила целью изучение и выявление особенностей каракалпакского языка. Несомненной заслугой участников экспедиции стало изучение наречий, которое оставалось до тех пор вне поля зрения интересов тюркологов

Экспедиционные работы проводились на территории Караузякского и Чимбайского районов. В ней приняли участие сотрудники института К.Аимбетов, О.Кожуров и У.Кусекеев. Материалы, собранные ими, составили рукопись под названием «Основные этапы истории каракалпаков», которая освещает некоторые вопросы происхождения каракалпаков на основе письменных источников⁴.

Придавая особую важность организации научно-исследовательского института, правительство автономной республики приняло меры по широкой организации научно-исследовательской работы в Каракалпакстане. В результате этих мер в 1931 г. был организован Каракалпакский комплексный научно-исследовательский институт⁵. Институт был укомплектован как приезжими учеными, так и представителями местной национальности – К.Аимбетов, Ж.Урумбаев, Т.Бекимбетов, начали работать в институте после 1933 г.

¹ ЦГА РК, ф.12, оп.3, д.160, л.459.

² ЦГА РК, Ф.12, Оп.3, Д.160, Л.459.

³ ЦГА РК, Ф.26, оп.1, д.351, л.5

⁴ ЦГА РК, Ф.26, оп.1, д.351, л.18.

⁵ Камалов С. Штабу советской науки - 250 лет. Вестник ККФАН УзССР. 1974 г. №5, с.48.

Комплексный научно-исследовательский Институт ККАССР находился в Турткуле. Основные задачи и проблемы, определяющие работу учреждения: изучение естественных богатств, производительных сил, экономику ККАССР, ее культуру, быт населения, а также историю. Конкретные дисциплины - история, этнография, языковое, строительство, сельское хозяйство, этнология, геоботаника, педагогика, гидрофенометеорология, энергетика.

В 1932 г. были отмечены заслуги за активное участие в деле организации научно-исследовательской работы и культурного развития ККАССР:

1. Н.А.Баскаков, первый активный помощник по организации комплексного научно-исследовательского института. Он был первый среди ученых СССР, который уделил особое внимание научному изучению каракалпакского языка. Баскаков дал описание каракалпакского языка, которое было изложено им в его научном труде «Грамматика каракалпакского языка» (Издание ККНИИ 1932 г.). По словам известного тюрколога проф. Малова, данная работа Баскакова, «является большим достижением тюркологической науки»¹.

2. Ибадуллаев Кенжебай, как научный сотрудник ККНИИ уделивший огромное внимание разработке орфографии каракалпакского языка. Разработан им проект орфографии.

3. П.А.Воронцовский старший научный сотрудник с 25-летним стажем. Работал в Каракалпакском институте с момента его организации. За годы работы в издании ККНИИ вышли его труды о ККАССР: «Экологические условия обитания саранчи в нижней дельте Амударьи»; «Материалы к изучению этномофауны ККАССР.

4. Н.Н.Бобровский бывший заведующим лабораторной станцией Чимбая и в дальнейшем время зав. Гидрометеорологической станции Гидрометкомитета ККАССР, принимал активное участие в деле восстановления и расширения гидрометсети за 8 месяцев. Ими были установлены и вступили в строй 2 важные станции, имеющие союзное и международное значение (Тамды и Муйнак). По его инициативе Государственный Метеорологический Комитет СССР принял решение об организации Гидрологической станции на острове Возрождения, которая была открыта в 1933 г.

Институт имел химико-технологическую лабораторию в г. Турткуле, основанный в 1932 г., энтомологический кабинет, почвенный кабинет, пустынно-песчаный кабинет, исторический кабинет, лингвистический и этнографический кабинет².

В ККНИИ имела научная библиотека, в фондах которой было 1438 переплетных единиц книг, площадь помещений составлял 12 кв.м.³ В 1932 г. Каракалпакский комплексный институт проводил работу научно-исследовательского характера по ниже следующим темам:

1) Борьба с потерями в сельском хозяйстве. Народно-хозяйственное значение вредителей и полезных насекомых ККАССР и их видовой состав, условия обитания саранчи в дельте Амударьи.

2) Проблема каракалпакского языка и письменности. Орфография каракалпакского языка и грамматика каракалпакского языка. Библиография ККАССР.

3) Проблема освоения земель древнего орошения, оценочно-почвенные работы в районах, совхозах.

4) Фольклор каракалпаков, и т.д.

В год образования Каракалпакского комплексного научно-исследовательского института по инициативе академика А.Е.Ферсмана в Каракалпакстан была направлена экспедиция под руководством А.Ф.Соседко с целью геохимического изучения⁴.

Через год было решено направить в Кызылкумы комплексной экспедиции для всестороннего обследования природных богатств этого региона. Следует отметить, что ранее разрозненные отдельные тематические исследования были объединены в крупные комплексные экспедиции. Такой метод организации экспедиций позволял изучить весь комплекс производительных сил данного региона.

С целью обобщения собранных экспедициями материалов и принятия по ним ряда практических мер по инициативе правительства Каракалпакстана и Академии наук СССР была

¹ Отзыв проф. Малова в газете «Советская Каракалпакия». ЦГА РК Ф.229, оп.1, д.16, л.14.

² ЦГА РК Ф.156, оп.2, д.139, л.21.

³ ЦГА РК Ф. 156, оп.2, д.139, л.23.

⁴ ЦГА РК, Ф.26, Оп.1, Д.351, Л.18.

созвана 18-25 марта 1933 г. в г. Ленинград (ныне г. Санкт-Петербург) Первая конференция по изучению производительных сил Каракалпакстана. В ней приняли участие, как руководители Каракалпакстана, так и видные ученые, которые выступали со своими докладами¹.

В частности, среди них были: К.Нурмухамедов, который руководил делегацией; Д.М.Логинов - заместитель руководителя делегации, он выступил с докладом «ККАССР во второй пятилетке»; А.Кантарбаев - Наркомздрав ККАССР, с докладом «Состояние и перспективы народного здравоохранения в ККАССР: местные болезни и борьба с ними»; А.Гнеденко - КНИИ, с докладом «План исследовательских работ на 1933 г.»; Г.М.Давыдовский - КНИИ, с докладом «Земли древнего орошения и перспективы их освоения»; Н.А.Воронцовский - КНИИ, с докладом «Энтомофауна ККАССР и ее роль в сельском хозяйстве»; В.И.Вертегов - Наркомпрос ККАССР, с докладом «Культурная революция в ККАССР»; Г.Убайдуллаев - Наркомпрос ККАССР, с докладом «Орфография каракалпакского языка»; Комков - Госземтрест, с докладом «Состояние картографической изученности ККАССР»; Петров - Комитет оседания, с докладом «Проблемы оседания кочевников»; Д.В.Альбанов - Госплан, с докладом «Транспорт и перспективы его развития»; Соколов - Госплан, с докладом «Легкая кустарная промышленность ККАССР и перспективы ее развития»; К.Джандеркин - Госплан, с докладом «Социальная реконструкция животноводства»; Семенов - Водхоз, который выступил с двумя докладами «Перспективы ирригации ККАССР»; «Дейгиш и меры борьбы с ним»; Джувалиев - Лесхоз трест, с докладом «Экологическое состояние лесов ККАССР».

Значение данной конференции было освещено в публикациях С.К.Камалова, В.В.Германовой и т.д., которые рассматривают все эти процессы с формированием краеведения Каракалпакстана. На заседании СНК ККАССР от 29 июня 1933 года был подведен итог конференции. Решением СНК ККАССР от 27 июля того же года были переведены в Москву для издания трудов конференции две тонны бумаги и 20 тыс. руб. В 1934г. в Ленинграде были опубликованы в двух томах труды этой конференции².

Функционирование Каракалпакского комплексного научно-исследовательского института играло важную роль в реализации вышеуказанных краеведческих экспедиций.

К сожалению, существование комплексного института было непродолжительным. В марте 1936 г. по решению СНК комплексный институт был разделен на несколько секторов, что означало его расформирование. В постановлении областного комитета ВКП(б) и СНК ККАССР говорилось о том, что было принято решение организации двух республиканских зональных станций (хлопководческий и животноводческий), и также из-за отсутствия научных кадров расформировать научно-исследовательский институт.

Для развития народного хозяйства и культуры республики существовала нужда в высококвалифицированных кадрах. Поэтому многие представители Каракалпакстана были направлены на учебу в Москву, Ленинград, Ташкент, Алма-Ату и другие города.

В современных условиях, когда продолжается начатое в 20-х годах прошлого столетия возрождение массового краеведческого движения, успешность этого начинания не возможна без обращения к опыту и традициям отечественного краеведения. Само по себе понятие «краеведческое движение» включает множество элементов и основывается на организованной, массовой общественной деятельности, выразившейся в форме разнообразных добровольных и государственных объединений и союзов граждан, направленной на всестороннее изучение отдельных регионов и местностей.

¹ ЦГА РК, Ф.322, Оп.1, Д.9, Л.105.

² Камалов С., Германова В. Москва - Каракалпакстан. Нукус, 1986; Камалов С., Германова В. Советская Россия и Каракалпакия: интернациональное сотрудничество и братская взаимопомощь. // Общественные науки Узбекистане (ОНУ), 1983, №1; Камалов С., Германова В. У истоков изучения культурного наследия Каракалпакского народа. // ОНУ, 1994, №1-2.

PHILOLOGY

LITERARY EXPRESSION OF HUMAN AND MYSTICAL PERFECTION IN SOHRAB SEPEHRI'S POETRY

Shoaliyeva Nargiza, International Islamic Academy of Uzbekistan, PhD, Senior Lecturer, Department of Classical Literature and Origins, Tashkent, Uzbekistan

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/31102019/6756

ARTICLE INFO

Received 27 August 2019
Accepted 11 October 2019
Published 31 October 2019

KEYWORDS

Sohrab Sipehri,
address, poem,
symbol, mystic,
love, eternity,
classics,
literature.

ABSTRACT

In the poem "Address", which was included in the collection "Green Volume" by S. Sepehri, in his own way he interprets the seven stages of asceticism - the "seven valleys", which are given in the dastan of Sheikh Fariduddin Attar "Mantik ut-tyr" ("Journey of Logic"). The article provides a comparative analysis of the spiritual stages of the poet's poetry - talab (need), ishq (love), marifat (enlightenment), isthiqno (denial), tawhid (unity), zairat (shock), fair (poverty) faqr fano (eternity). The path of Sufi perfection in the poem "Adress" is interpreted by the poet as a search for a "friend's house." In "The Journey of Logic," the path through the seven valleys ends in the valley of "poverty and eternity." Unlike Attar, Sepehri's path to perfection does not end at the "eternity" stage. It develops cyclically. Each time, without reaching the end, the path to the truth begins anew in a new form.

Citation: Shoaliyeva Nargiza. (2019) Literary Expression of Human and Mystical Perfection in Sohrab Sepehri's Poetry. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 7(19). doi: 10.31435/rsglobal_ijitss/31102019/6756

Copyright: © 2019 Shoaliyeva Nargiza. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Sohrab Sepehri's repeated appeal to mystical topics in modern Iranian poetry, which was developed on the basis of trends, being remote from traditional classical forms and topics once again proved that these topics are everlasting and capable to march along with the epoch's poetry. Sohrab Sepehri managed to repeatedly restore mystical topics and issues in 'the new poem' manner. The poet could present mystical topics and dogmatic issues not on the basis of the traditional principles and expressive ways, intrinsic to works by Jalaliddin Rumi, Sa'di Sherazi, Farididdin Attar, Hadez Sherazi, Abdurahman Jami, Alisher Navai and Mirza Bedil, but he could brilliantly cope with it through "his own newly-formed decent and ingenuous sincerity and mystic world viewpoint" (1).

Shams Langrudi appreciates Sohrab Sepehri's appeal to mystic topics as the poet's creative principle and reflectively rapid progress.

According to the scholar, with his collection book, titled "Downpours of the Sun" the poet announced strongly that he had entered the Oriental mystic world. The main point is that with this collection the poet had managed to get out of the influential circle, intrinsic to Nima Yushij's reflection principle. Having disagreed with Nima he heartily believes in the fact that "mankind's salvation path should not be in outwards, but it must be inwards." (2)

Sohrab Sepehri's works were devoted to mystic topics starting from his collection "Downpours of the Sun" up to "We are nobody except a glance".

Particularly, one can evaluate his collection of poems entitled 'Green volume' as the most beautiful mystic verses in the Iranian literature. The collection was warmly welcomed by researchers of the contemporary Iranian poetry.

Having expressed their viewpoints and attitudes in literary books and articles on this collection many poets attempted to evaluate his works on their own (including Riza Barahani, Abdulali Dastghayb, Shams Langrudi). A great researcher Riza Barahani severely criticized not religion and mystic topics, presented in "Green volume", and Sohrab Sepehri's daily life, social and political events and social changes in the environments, but he slated Sepehri's poetic attention, dealt with religion and spiritual world, human internal world and internal survivals issues. (3) Having supported Riza Barahani's ideas a researcher of the literary process "the new poem" in Iran, Nuri Alo also attempted to involve the poet in social reality again, saying that in "Green Volume" Sohrab Sepehri went towards the way, which was led by Forugh Farruhzad in his late years of his short life.

According to the scholar's idea, the real natural difference between both aforementioned great poets' poetic ideas lies in the fact that social and vitally important elements attracted and encouraged Farruhzad's poetry. In reality Sohrab Sepehri didn't pay attention to these elements, and his verses were far from the daily life and "this way I will reach eternity", he thought so and had such unrealizable dream. (4) Since 1970-ies Sohrab Sepehri's mystic poems have been in the focus of the Iranian literary society. His new manner of thinking, particularly his mystic verses attracted the attention of not only specialists in the study of literature and critics, but also arts critics, politicians and the broad masses of population. Dariyush Ashuri emphasized very correctly that first of all Sohrab Sepehri is a perspicacious poet. However, this does not mean that he ruminated and created within the limits of traditional mystic outlooks, intrinsic to his country, and within the framework of previous thinkers. Because, spiritual selfless ascetic life in Sohrab Sepehri's works belonged not only to Sepehri's professional irfan, but it also penetrated into the bounds of Irfan teaching and broadened it, and enriched it with Indian and Japanese philosophic meditation. As a result, it was the combination of the most beautiful pieces of the whole Oriental irfan. (5) One cannot reject the issue that Buddha teaching, Japanese philosophy and Indian mystic contemplation made an impact on Sohrab Sepehri's world outlook. The aforementioned topic requires to be studied independently. For many years Sohrab Sepehri had traveled many countries of Europe and Asia. Having lived in Paris. London, Rome, Tokyo and Indian cities he learned religious and mystic teachings of different peoples.

As a result, foreign visits were the reason for the formation of his new world viewpoint, and his perceiving the life with a new reflection. While analyzing further literary processes after Nima Yushij in his research, titled "Diversities of innovatory in contemporary Iranian literature" Kavus Hasanli mentions Sohrab Sepehri's creation as a particular process: "Poets, like Sohrab Sepehri paid attention to the Universe-related issues and managed to demonstrate an individual outlook and viewpoint". (6) Through "the individual viewpoint" Sohrab Sepehri proved "to create particular mystic verses" in the modern Iranian poetry.

The poet's specific consideration is focused on his all mystic verses.

Having broken the old frame of traditional poetic symbols in Persian poetry Sepehri started his relation to people, life and the Universe, his personal outlook with creating new poetic symbols and symbols system. Hundreds of traditional symbols, like "lover", "sweetheart", "eye", "lip", "lock", "hair", "birthmark", "letter", "Majnun", "Layli", "Farhad", "Shirin", "Besutun", "adze", "mountain", "Sarv", "candle", "moth", "flower", "nightingale", "Wine", "Jug", "Cup", "Toast-master", "free-liver", "confessor", "traveler", "Khezr" (the Prophet Elias), "policeman", "monastery", "tavern", "a tavern-keeper", "an apprentice tavern-keeper" and others frequently appear almost in every line of Persian classic poets. Even some representatives of the Iranian poetry of the 20th century, including prominent poets, like Bahar, Muhammad Husayn, Shahriar, Parvin Ettisami and Siymin Behbahani also appealed to aforementioned topics. Similar numerous traditional symbols exposed a new symbolic meaning in Sohrab Sepehri's poems

Particularly, "a mountain" poetic symbol in Sepehri's poems expresses not the mountain where from Farhad digged a canal or "Sinay" ("Turi Sino") "mountain" (7), depicted in religious literature, but they express "the loftiness of mankind spirituality" (8). Sepehri's imagination and fancy world is the world of permanent movement. He did not like stagnation and limitation. Probably, because of this reason the symbol of "Mountain" in the poet's some verses expresses the symbolic space – "a castle", but some of his poems express "natural mountain". While adding untraditional meanings to traditional poetic symbols Sohrab Sepehri created new poetic symbols, like "tulips", "night", "hurricane", "wave", "window", "stone", "glance", "forest", "water-lily", "leaf", "grief", "dream", "bird", "brightness", "darkness", "apple", "death", "fear", "upwards", "downwards", "smoke", "wind", "humming". With this he managed to enrich not only Irfan poetry, but also the new modern Persian poetic language, and could open its new horizons. In his mystic verses in the collections of "Downpour of Sunshine", "Sorrow's East", "Water's Foot Voice", "The Wayfarer" and "Green Volume" Sohrab Sepehri created his own literary interpretation in the mystic

philosophy. Especially, the “wahdat ul-wujud” (the unity of creation) theory, tawhid (“doctrine of Oneness of God”), “perfect man” issue, the “tajalli” theory (A term used in Islam to describe the concept that the truth of the names and qualities of God is reflected in the world but does not enter into the world or is affected by it. The analogy is a mirror or shiny surface as light does not enter the mirror), the stages of enlightenment and truth, obtained new meanings and content in Sohrab Sepehri’s interpretation. Some poems in Sohrab Sepehri’s collection “Downpours of the Sun”, including (“Prayer”) and (“Come nearer”) were filled with “wahdat ul wujud” philosophy. The poem “Prayer” ends with depicting the existence of mankind’s spirit and absolute spirit in the coordinated space (“gold valley”) and the separation of mankind’s spirit from absolute spirit in the epoch (“fairy-tale), that is to say in boundless space (9).

*We passed over radiance,
Completed the golden field,
Picked up a fairy-tale and threw droopingly...
...Our silence mixed
And we became “We”.
Our solitude stretched to the Golden field.
The Sun was afraid of us.
We found and smiled.
We hid, and burned...
We were parted in the sky:
I landed and became a servant,
You faced to the sky and became the God. (10)*

Symbolic meanings of this poem resemble the story “Reed-pipe” (11) in Jalaliddin Rumi’s work “Masnaviye ma’navi”

*The reed-pipe was reed until it was cut.
It was happy being reed.
However, it was cut and made a reed-pipe from it.
As a result it lost its main thing – motherland.
Therefore, its melody was not simple melody, but it was “complaint from parting.*

By the 20th century the mystic poetry that ruled the Persian poetry for thousand years seemed to finish its task. From this point of view Sohrab Sepehri’s entering the literary scene with mystic verses towards the path of “new poem” was unexpected, surprising event for Iranian literary society. Sohrab Sepehri’s major success in this context was not limited with the changing of the form of verses or the enriching of mystic topics with Indian and Japanese philosophic teachings, but within the framework of mystic poetry he created new poetic symbols and new meaning and content system. In particular, the poem “Place” in the collection “Green Volume” by Sohrab Sepehri expressed seven stages - “the seventh valley”, mentioned in the poem “Mantiq ut tayr” by Shaykh Fariddin Attar. While comparing and analysing valleys – moral and spiritual selfless ascetic life, depicted in “Mantiq ut tayr” by Shaykh Fariddin Attar with “signs”, available along the so-called “To - find - the - friend’s - house” way in the poem “The address” by Sohrab Sepehri, one can see a particular panorama filled with a particular poetic reflection.

Demand –In Article 29 of “Mantiq ut-tayr” a bird, led by Hoopoe, set for seeking for Seemorgh asks:

*This path is full of difficulties and dangers
How long is it, tell me, friend? (12)
Hoopoe replied to the bird’s query as follows:
It said: on the way you come across with seven valleys
A palace of light comes after seven valleys.
A traveler, going along this road will not return
Even if he returns does not tell how many farsangs is the road. (13)*

In Sohrab Sepehri’s poem the symbols of “a horseman” and “a traveler” were described instead of travelling birds and The Hoopoe correspondingly. The horseman asks the wayfarer how to get to his friend’s “Address”.

*«Where is the friend’s address?»
The horseman asked at dawn.
The sky hardened in a trice. (14)*

What “the horseman” – “the bird” asked “the traveler” – “The Hoopoe” was not a simple question. This was such a question that the sky could stop the movement of the spiritual universe

instantly. Because this question was directly connected with “the Friend” - “Seemorgh” (a fabulous, monstrous bird, corresponding nearly to the griffin), that is to say “Truth” (Creator)’s heavenly court.

*By showing white poplar tree with his index finger
The traveler said. (15)*

Here a tree “white poplar” was used as a poetic symbol of requirement rank. Sufis’ term “requirement” means seeking for “demand” (desirable one, goal, aim). Actually, “desirable” is in the existence of the one, who is seeking for it. He should seek for it in his reality, otherwise he fails to find it. (16) The height of “the white poplar” is a hint to “the demand’s” goal that cannot be reached, and its growing as straight and directly well-proportioned like cypress means that the direction of “the demand” is correct. The white color of the tree shows that the heart and intention should be transparent in “the demand” rank. However, in the middle of the poem the poet creates the second poetic symbol of “the demand”. This poetic symbol is “a road between two gardens”. “Kuchabogh” in Uzbek means “avenue”, “open-air merrymaking”. Precisely, “kuchabogh” is a green garden between streets. The tree “white poplar” also grew in this garden, but it was in the end of the avenue.

*“Before reaching the tree,
There is a garden alley that is greener than God’s sleep
And in it, love is as blue as the feathers of honesty. (17)*

The poet mentions two qualities of “the avenue” – “demand” rank: greenness and love. Greenness is the symbol of adolescence, youth, innocence and the season of spring. Both “adolescence” and “spring” is the beginning of the status. From this point of view one can surely call “kuchabogh”, that is to say “the avenue” is the poetic symbol of “the demand”. (18) Thus, in the abovementioned quatrain the poet drew the picture of this valley with his notion through demand-related symbols and descriptions. Mutually spiritual well-proportionness (the art of adequacy) (tree – white poplar – avenue – green – greenness, love – tree; loyalty – bird, bird – wing; wing – volume) serves for the poet to rather clearly express his aim.

*Then a valley of love opens a page
Those who reach it will be under the fire (19)*

Love is the second (condition) valley in “Mantiq ut-tayr” by Fariddun Attar.

In his poem, titled “The address” Sohrab Sepehri created the mystic ideal - the new poetic symbol of “love” – the second sign along the way toward finding “The friend’s house: this was expressed by “maturity” (perfection).

You will have to go along the street leading to perfection. (20)

There are very many poetic symbols of the term of “love” in Persian poetry, especially in Persian mystic poetry: wine, state, benefit, legend, flower garden, fire, chemistry.

However, Sohrab Sepehri called “love” as “adulthood” or “maturity”.

In other words, the poet mentions “adulthood” as the metaphor of “love”.

Sohrab Sepehri spent his whole life with the intention of “reaching the eternity” and he depicted this pain in his verses. This pain was the result of love, therefore only love could be balm and comfort him.

In other words, “love” itself was “the piece of evidence”, which “encouraged the poet and led him to eternity and endlessness. (21) Because this concept encompasses everything: beauty, courtliness, purity, cleanness, good deed, happiness, power, courage, steadfastness, devotedness, loyalty, generosity, munificence, kindness and consequence.

Attar called “love” as “fire” in “Mantiq ut tayr” (“The love valley”). In his opinion, those who are not afraid of the fire can become a lover. A man, who gives up his existence and all his property, can successfully pass over the valley. (22) In the opinion of Mavlana Jalaliddin Rumi “love” is everything. Love is a force that can move the Universe and it is a remedy for all illnesses and problems.

*Hey, take care, love is our amazing trade,
Hey our wise skilled healer!
Hey rescuer of our pride and dignity
Hey our Plato and Galinius!
With the help of Love one’s body can travel the world
See how he is nimble to pass over mountains
Love is healing to Tur mountain, lovers
Tur is high and joyful, Moses is a guide... (23)*

Thus, the notion of “love” is a concept that has been much used, expressed and interpreted. However, the word “love” was a word that was very rarely used in Sohrab Sepehri’s works. (24) Without using this word Sepehri speaks about “love” (25).

*One day I will come
And will bring greetings.*

The whole poem, called "Greetings in passing" (26) was filled with the spirit of love.

The poem was the brilliant example of Sepehri's love. A lover that had reached "the love" position (or according to Attar "the valley") despite their condition, whether it is beautiful or awful, good or bad, but all the same loves the nature and every creature of the Universe, every object and every situation.

They don't spare anything, and present everything to them, all good and benevolent deeds. They reconcile hostile creation and as a result lead them towards the path of "love". The aforementioned poem contains one word "love" and one word "to love". However, the spirituality, feeling and heart torments and its strivings, based on the content of the poem prove that just very heart emotion, its aspiration result in his hard labour. Precisely, "love" can mobilize mankind, and just "love" urges mankind to live, and precisely "love" can be criterion of his perfection. Afterwards Sohrab Sepehri analyzed more deeply the notion of "love" in his poem "Wayfarer".

*And Love, only Love
Acquaints you with the warmth of apple.
And Love, only Love
Led me through the life's sorrows and breadth.
It gave me an opportunity to be a bird...
And Love
Means traveling to "objects' bright private place.
And Love,
Is an echo of distances. (27)*

A frequently-used word "apple" in Sohrab Sepehri's poems is also a literary image.

Sohrab Sepehri's "apple" is "adulthood" and "maturity" and at the same time is a poetic image of "spiritual love".

The human might have an opportunity to feel high temperature of maturity through love, have access to "sorrowful breadths of life", and "to fly as a free bird".

Because, love means "to travel" to Universe objects that is to say to their "bright private place". Actually, love is a tone of voice of breakage between mankind, all distances and creature. People in both ends find each other with the help of an echo of the very distances and they strive to reach each other. Every line in the small passage of this poem contains a poetic symbol. Particularly, "the bird" was presented as a poetic symbol of a traveler of selfless ascetic life – "devotee" ("Birds" in the works "Mantiq ut tayr" by Attar and "Lisan ut tayr" by Alisher Navai are also the symbols of wayfarers). Consequently, "objects' bright private place" are the symbols of "the real essence" (substance), and "distances" are the poetic images of separation between mankind and the God. Enlightenment - Sohrab Sepehri described the third sign along the way of "Friend's house" as "the eternal fountain of the Earth legends". While keeping on showing the way to the horseman, the wayfarer told the latter that after passing "adulthood" (maturity) street he is to turn towards "the flower of loneliness" and before reaching two steps prior to "the flower" he should stop at the footsteps of "the eternal fountain of the Earth legends".

*Then turning to the flower of loneliness
You will reach the eternal fountain and myths. (28)*

The purpose of "the Earth legends" is "long-standing truth". "Long-standing truth" is a quality, belonging to the God, that is to say the Creator. Thus, the poet created poetic image of "the long-standing truth" through the meaning of "the Earth legends". Differing from the classical poetry a new poetic image, created by the poet takes shape and keeps on improving and as a result the second poetic image will emerge. "The eternal fountain of the Earth myths". This complex poetic image, formed from the two literary symbols expresses the whole single symbolic meaning. "A perpetual spring of the starting mysteries", "the gushing-out eternal spring" is a path to be used for lighting up the ray candle in man's heart. Everything will be clear if "the signs" (stages) in Sepehri's poem, being subjected to analyses and explained by "the wayfarer" is compared with "the valleys" in "Mantiq ut tayr" by Attar.

Because Attar called the next (third) valley as "Enlightenment":

*Then there will come into view
a great, eternal valley of enlightenment. (29)*

Thus, Sohrab Sepehri fundamentally interpreted "The eternal fountain of the Earth legends" as "Enlightenment". Because "Enlightenment", that is to say the gift of cognizing the Universe and the Allah is really "perpetual spring", "eternal fountain". Actually, "according to Sufis cognizing the

Allah is real enlightenment" (30). Likewise, Attar says that "a devotee, reached the enlightenment level will see only the Allah's face in the whole Universe":

Anything he sees, hee sees the God

He sees the God in every corner. (31)

A tasawwuf source, a hadith of the Prophet Mohammad says:

That is to say: *"The one, who acknowledges the vital principle, acknowledges his God."* (32)

This innermost meaning is mostly interpreted that "He, who acknowledges himself cognized the God, too. So, Sohrab Sepehri's viewpoints on "the enlightenment" stage and "the cognition of the Creator" were formed on the basis of such a formula.

Because he also tries to commence to find "himself" by cognizing wujud-e mutlaq [The Absolute Existence]. The poet's collection "Water's Foot Voice" poem depicts its lyric hero's trip to internal world, that is to say a journey to "himself". The hero makes a trip to "himself" and understands that he is an inseparable part of the universe that encircles him and makes another trip.

I went as to the party thrown by the world

I went to the field of sorrow

To the garden of mysticism

I went to the illuminated veranda of knowledge

I mounted the stairs of religion. (33)

A man, who is promoted from "his internal" trip to irfan (enlightenment) stage, reaches the radiant terrace of knowledge, arrives in vast breadth, coming out from religious and sect circle. Then he was able to acknowledge the essence of surrounding objects and events.

I saw many things on earth

I saw a child who sniffed the moon

I saw a gateless cage in which light was fluttering a flight of stairs

that love was mounted to the roof of heaven

I saw a woman pounding light in a mortar

At noon there was bread, vegetables,

distance of gillyflower in their tables,

and a hot bowl of affection...

I saw a beggar who hardly begged for the song of the swallow

And a street cleaner who was praying by the skin of a melon

I saw lambs that were eating kites

I saw an ass that understood the alfalfa

In the pasturage of advice I saw a well-fed cow...

During the process of selfless ascetic life the poet saw "the book, whose words were composed from crystal", "a spring seasonal paper", "a mosque in a far distance from water", "a hopeless faqeh [theologian], unable to find replies to his queries", "an essay-loaded mule", "a camel, loaded with an empty admonition basket", "Sufi, shipping thousands of "yo, hu", "radiant-carrying train", "staircases, leading to ... aimed at realizing the essence of objects and events During the trip the stage of cognizing, that is to say realizing, perceiving the movements, changes and process to be . in this stage the lyric hero realized that:

The seed's trip to flower.

Bindweed's trip from one room to another.

The Moon's trip over the pond.

The Sorrow-flower's sprout from soil...

The seed's trip to flower.

The seed's trip to flower.

Having ascended "the mystic staircase" and by discovering the essence of the Universe and its objects the ascetic came to such a conclusion: Before cognizing the essence of the Truth it is necessary to understand the meaning and essence of the Universe and universal issues. However, but all the same the main point is that human being cannot cognize the Creator. While calling the "Cognizing the Creator" issue, a major topic of the Kalam and Suffism teaching as "The secret of Red Rose" Sohrab Sepehri advises not to "introduce" with this "secret", but "to float" in its "witchcraft", that is to say in its qualities – in the essence of the Universe facilities and events.

It is not our business to acquaint with the "mystery" of rose

Perhaps our business is

To float within the "magic" of the rose.

Generosity - Sohrab Sepehri's "wayfarer" called the fourth sign along the path of "the friend's house" as "the eternal fountain of the Earth legends", that is to say he called it "a flower of loneliness".

According to the description of "the wayfarer" a flower of loneliness" was located in two yards distance from "the eternal fountain of the Earth legends":

Then facing to the flower of solitude,

You will reach to the world's eternal fountain, myths.

If we take into account the fact that the aforementioned example interprets "the eternal fountain" as a poetic character of "enlightenment", then "a flower of loneliness" turns out to be a poetic symbol of the following mystic stage – "generosity".

Apparently, there seems to be no harmonic feature between the expression of "a flower of loneliness" and the term of "generosity".

However, harmonic feature between them appears in the coordination of lexical and metaphorical meanings: "loneliness", that is to say "solitude" points out the oneness of the God, and "the flower" in the singular form once again proves the oneness of the God. The word "generosity" means that "the God is free from wanting something from his servants", and He doesn't need anything. The God's freedom from want is displayed in his such qualities, like "oneness", "eternity" and "ability". While explaining the term "generosity" in relation to ascetics' spiritual status, it results in that the God is not in need of others and servants are in need before the God. Naturally, Sohrab Sepehri, who was closely acquainted with the creations of Sheikh Attar and Rumi, had a very good imagination on the notion of "generosity", that is to say "ascetic needs the God and does not need anything in relation to the people". This word, expressed with the name of the fourth valley of "Mantiq ut tayr" was used in the same meaning in Sohrab Sepehri's big work - in the poem "Water's Foot Voice".

I went up higher from post staircase.

I went to just round the corner of doubt street,

I went up to cool air of generosity,

And up to drenched night of love.

Attar called the fifth valley *Tawhid*. Sohrab Sepehri's wayfarer also showed "the horseman" the fifth sign:

And you will be obsessed with transparent fear.

In the sincere stream of the universe

You will hear a sound "khish-khish".

Regarding the word of "tawhid" dictionaries give the meaning "one" and interprets "oneness" [of God]. Religion considers "tawhid" as necessary unbreakable legislation and important persuaded need.

"Tawhid" is the the beginning of "cognition".

Sohrab Sepehri created the Allah's uniqueness, that is to say he originated a new poetic image of "the tawhid" notion. The poet called the new essence as "the Space's sincere flows". It is a complicated issue to find out to which extent the poetic image and "the tawhid notion" are interrelated meaningfully or logically. Because it is a poetically abstract imagination and fantasy product, which is intrinsic only to Sohrab Sepehri.

It is only known that the poet found a beautiful picture to his liking to express "tawhid" notion.

Anyone, who intellectually realizes the cosmic reality of the Universe, and the Galactic system's expansion he will also comprehends that how the space notion is wide and boundless. From this point of view it is also a hint to the fact that "the space's expansion is a reality", and at the same time only in the very wide scope one could see the uniqueness of material and spiritual content, created by the Almighty. In some verses Sepehri more clearly explained "the tawhid" notion.

For example, in his poem, titled "Until" he emphasizes that "the uniqueness casts shed on Time and Space". Sohrab Sepehri is a "tawhid" poet; he accepted, realized berhymed and made a great contribution to popularize "tawhid". As a religious, ethic, aesthetic, intellectual, sensational and mystic category "tawhid" occupied an authoritative place in the poet's poetic reflection, and it served to systemize to some extent the poet's balance between the universe, mankind and the Creator. It also served to create a modern interpretation of "uniqueness", "single uniqueness" and "mutual interrelationship" philosophy. Therefore, "tawhid" is one of the main topics in the poet's literary heritage and world outlook." The sixth valley in "Mantiq ut tayr is Hayrat [astonishment] valley. Attar says: "You will be enchained by pain and sorrow in this valley. Here each breath penetrates as a blade, and in every minute you will be remorseful ... The mystic was in deep sorrow and pain torments him in imagination. The wayfarer was puzzled how to reach the destination, and was lost in imagination. Along the path of 'Astonishment' he lost his way. He also lost his existence, the space, the Universe..."

Sohrab Sepehri's "Wayfarer" calls the sixth sign on the way to "the friend's house" as a boy on a pine-tree."

*You will see a child
Who has gone up the pine tree,
to grab a birdie from the nest of light.*

There is close relation between "Astonishment" and "childhood" in meaning. Logically 'astonishment' is a typical sensation, intrinsic to "childhood". Because, childhood period is a world of astonishment and surprises. It is a period of seeing world objects with astonishing eyes and discovering things. Therefore, the poet chose "the boy on the high pine-tree" as a poetic image of "the astonishment" status.

In irfan, formed in the Islamic religion scope every issue, every moral stage are explained with alarming and emotional sensations, like "hardship", "pain and sorrow", "grief and sadness", "parting and separation" and etc. However, as for Sohrab Sepehri, who realizes mankind in the bosom of beauties, and loves the nature and its creation was difficult to express such words.

Therefore, in his mystic verses the poet decides to use optimistic words, word combinations and expressions and images. From this point of view Sohrab Sepehri interprets mystic "astonishment" by mixing natural and psychological "astonishment". According to Sepehri "astonishment" and "childhood" are the notions that have the joined meaning.

Through the notion of "childhood" he exposes the mystic meaning of "astonishment". Particularly, in his poem, titled "Beyond seas", presented in his collection "Green volume" the mystic appearance of the ideal city was described as follows:

*There is a single city beyond the seas
It is the city, whose windows are open to the tajalli side.
Doves that have built nests to its roofs are looking at the people,
who are gushing out as fountains.
Each 10-year old child has in hands branches of enlightenment.
The city's population cast a glance to every ear (of grain)
As a nice dream, as if they are looking at a piece of radiance.*

In the abovementioned poem extract "the city" that was open towards "tajalli" is the sign of deep loyalties to the Creator, "fountain-like gushing-out of the people" means the formation and demonstration of faith secret in their hearts, "dove" is the symbol of purity and kindness, as intrinsic to faith, "infant", that is to say "child" is the symbol of the human, who realized with "astonishment" the secret of the Creator, "enlightenment in hands" is the process of knowledge, belief and comprehension towards the path of reaching the Almighty, "ear" [of grain] – the reflection symbol of the Creator concerning to every creation of the Universe, "radiance" is the Creator's ray and "dream" is the destination of traveler, where to he rushes. During the process of "spiritually perceiving oneself" precisely through child image one concentrates his strong feeling in relation to belief and regard it with "astonishment" eye. "Astonishment" is interpreted as inseparable part and organic unity along the path of cognizing the Creator. Kavus Hasanli compared motives of childhood period in Sohrab Sepehri's poems with the same period in Forugh Farrukhzad's poems. With this comparison and during depicting Sepehri's childhood period he established contact between nature and life situation.

Therefore, in this respect he is very similar to Forugh Farrukhzad", he said.

However, the researcher did not concentrate to the facts that Sohrab Sepehri's childhood period motives were harmonized with simple life and environmental depiction of the nature, and at the same time it served as mystic poetic image.

Thus, "astonishment" category of mystic reflection in Sohrab Sepehri's poetry were reformed in a new content for the interpretation of mystic ideas and was glorified. In reality, poverty and non-existence in Tasawwuf teaching are two separate and independent conceptions. Particularly, in his work, titled "Al-Luma" a very outstanding scholar, Abu Nasr Sarroj classified maqamat [positions] - spiritual stages of tasawwuf tariqa (teaching). He dwelled on each matter and mentioned "poverty" as the fourth maqam [position] after "tavba" [repentance], "abstinence from sin" (chastity) and "asceticism" (abstemiousness).

Literary meaning of the word "poverty" is "need" and "insufficiency". According to Sufi's term it means "to be in need before the God and not to be in need before some other people. Thus, as a term "poverty" is very in meaning with the fourth valley - "Generosity" in the work "Mantiq ut-tayr". However, Attar joined "poverty" with "non-existence" and mentioned it as the last valley. When Attar reached this valley negative defects and dispositions, casting shed to the human vanished as "the Sun

annihilated hundred thousands shadows. Literary meaning of “poverty” is “non-existence”. According to Sufi’s terminology “non-existence” means that the human consider that their servitude “does not exist” before the God, and they restrain from their wills and desires, and perceive the world and world objects “nothing” before the God. Sohrab Sepehri rests upon only the notion of “non-existence”.

“The Wayfarer” explained “the horseman” the last sign in “the friend’s house” as follows:

*You will see a child
Who has gone up the pine tree,
to grab a birdie from the nest of light.*

It is clear from this extract that here Sohrab Sepehri did not equalize the last sign – the last destination “non-existence” The poet’s life-loving feeling prevailed. Sohrab Sepehri’s torrid glance accustomed to see the things in beauties and see beauties in things. Therefore, he created absolutely new poetic content of the “non-existence” notion. “The nest of light” is the complex of “non-existence”. “The nest of light” is the complex of “non-existence”. In the style of relating to “non-existence” “the nest of light” is the last destination that concentrated divine power and life essence in itself. There are many izafet [Grammatical word: the addition of a noun to another noun or pronoun in the genitive case denoting possession, apposition, etc.] allegories in Sepehri’s poems that are made with the word “light”.

Particularly, in his collection “The Life of Dreams” in the poem “Gul-e koshi” [“Glazed tile”] the “rain’s radiant” notion was applied. But it is impossible to say that all Sohrab Sepehri’s

In general, the “non-existence” notion is rather appropriate notion to Sohrab Sepehri’s spirituality and nature.

Most of his poems in the collection “East of sorrow” were filled with non-existence spiritualism. One can include to this type of poems “Hey”, “Suspicion-seeker”, “The passing spot”, “To my rebellion”, “Bodhi”, “Until”, “And I was broken, ran, fell”. In his poem “Hey” the poet said “I am nothing”, and in his poem “Suspicion-seeker” he said “I went, “He” came”. In Sohrab Sepehri’s poem “The passing spot” “non-existence”, intrinsic to [Jalaliddin] Rumi was berhymed.

*Neither you will remain, nor I will, open your eyes in tears
Death has come, open the door.*

In some of his poems Sohrab Sepehri refused to talk in the language of images and symbols, and appealed to the traditional content of mystic terms.

In particular, the term “non-existence” was used in its literary and mystic meaning in his poem, titled “Rebellion”.

*I am a musical instrument, and confident to voice, don’t be lazy,
Take the instrument and play. Play “Lo” [C] the tar, choose the path of non-existence.*

Apparently, “Lo” is concordant with the first tone in printed music “C” [‘do’]. However, it is not only the first tone of the musical instrument of ‘tar’ [the typical Persian instrument of music, resembling more or less a guitar, and having usually six strings], but it is the last tone, too. There is no difference for the poet between commencement and termination. Because, both of them are “Lo”, that is to say it means “non-existence”. In its turn “non-existence” means just “non-existence” again. Sometimes Sohrab Sepehri’s “non-existence” outreaches the “non-existence” circle in tasawwuf teaching, and mixes the “nirvana” notion:

*It was an instant, doors were open
Neither a leaf, nor a branch, nor non-existence garden were seen.*

The birds’ trip over seven valleys ends with the “poverty and non-existence” valley. However, Sepehri’s “Wayfarer”, that is to say his “The Hoopoe” gives somehow different instruction to the “horseman”: “After seeing a boy, who was climbing up a pine-tree and taking a birdie from “The nest of light” you will ask him: Where is the friend’s house”?

*And you will ask him
“Where is the friend’s house?”*

Thus, differing from Attar Sohrab Sepehri’s attempts to find “the friend’s house” does not end with the “non-existence” stage. On the contrary, after reaching this stage traveling and wandering towards seeking for “the friend’s house” – the Truth destination starts again. Because, the question “where is the friend’s house?” has been posed. The process of realizing the content and essence of the universe, created by the Almighty continues as a circular form. In other words, traveling and wandering towards seeking for the Truth resumes again when this process is just about reaching the final stage. In addition to this, Sohrab Sepehri’s rhetorical question “where is the friend’s house?” was not directed only to the lyric hero of the poetic work, but it was also directed to a reader, who had already learned Sohrab Sepehri’s creation and was asking himself a question about his own life style.

That is to say, it is a hint to a reader that he is obliged himself to seek for and know "where is the friend's house?". Thus, the question "where is the friend's house?" is emphasized and directed to three persons. At the beginning the poet posed this question to himself. Later, the question was posed to the poem's hero. In the end a reader is compelled to find a solution of the question. Making up a conclusion, one can say that Sohrab Sepehri's creation became a basis to serve for the creation of new mystic poetic images. The poet gave new meaning to traditional mystic conceptions, reformed them in the new content. Likewise, he used to interpret mystic ideas under new cogitation. Probably, owing to this fact Sirus Shamiso said: "Sohrab Sepehri is a poet whom it is hard to comprehend". Due to the fact that he had deep mystic understanding, he made a conclusion that it was impossible to enter a creator's literary world". To understand the content of the poetic symbols, created by Sohrab Sepehri and more deeply scrutinizing require to conduct special research on the aforementioned issues.

REFERENCES

1. ص. ۱۱۹. مسون هربوت بی. حلاج. چاپ سوم. - تهران: نشر مرکز. ۲۰۰۶.
2. مأخودی محدی. بر گزیده نظم و نشر فارسی یا فارسی و نگارش. دو جلد. - تهران: نشر اساطیر، ۱۹۹۰. ۶۰۲ ص.
3. نوری اسماعیل علاء. صور اسباب در شعر امروز ایران. - تهران: نشر بامداد، ۲۰۰۵. - ص. ۲۹۹. ۴. عابدی کامیار. سهراب سپهری. زندگی و آثار. - تهران: نشر ثالث، ۲۰۰۰. ۵۷۹ ص.
5. ۲۵۷ ص رحمانی مهری. سهراب، جانی که نا شناخته رفت. - تهران: نشر البرز. ۱۹۹۹.
6. پریخت. سهراب مرغ مهاجر. - تهران: نشر طهوری، ۱۹۹۵. ۱۲۲ ص. سپهری
7. سپیاهسالار فریدون ابن احمد. زندگی نامه مولانا جلال الدین مولوی. - تهران: نشر هقیال، ۱۹۵۱. ۴۱۳ ص.
8. سیاهپوش حمید. باغ تنهای. یادنامه سهراب سپهری. - تهران: نشر نگاه، ۲۰۰۶. ۲۸۵ ص.
9. سجادی سید جعفر. فرهنگ اصطلاحات و تعبیرات عرفانی. - تهران: نشر طهوری، ۸۱۴ ص.
10. ۱۸۱ ص فرخزاد پوران. نشان زن در آثار سهراب سپهری. - تهران: نشر نگاه، ۲۰۰۴.
11. خائلی پرویز ناطل. پست و بلند شعر نو. تهران، "سخن"، ۱۹۶۲، شماره ۲.
12. میسا سیروس سبک شناسی شعر. - تهران: نشر میترا. چاپ دوم. ۱۹۷۴.
13. شمیس سیروس آشنایی با عروض و قافیه. - تهران: نشر میترا. چاپ دوم. ۱۹۷۴.
14. شمیس سیروس. نگاهی به سهراب سپهری. - تهران: نشر مروید، ۱۹۹۷. ۳۳۲ ص
15. شمیس سیروس. بیان معانی. - تهران: نشر فردوس. ۱۹۹۵. - ص. ۶۵-۶۴.
16. شیرکی بهمن. نیما و شعر فارسی. - تهران: ۱۹۷۱
17. شاهکارهای شعر نو، مجموعه شعری. - تهران: ۱۹۶۸. ۲۷۱ ص
18. شعر امروز ایران. برگزیده چهل شاعر معاصر. - تهران: نشر نیما، ۱۰۰۳. ۴۶۹ ص
19. یوشیج شراکیم. نیما یوشیج. - تهران: نشر اشاره، ۱۹۹۷. ص. ۷۴۶.
20. یوشیج نیما. مجموعه اشعار. - تهران: نشر صفی علیشاه. ۱۹۵۵. ۳۵۹ ص.
21. یعقوبشاهی نیاز. عاشقانه ها؛ گزینه سروده های شاعران امروز ایران. - تهران: نشر هیرمند؛ ۱۹۹۸. ۴۱۰ ص.
22. غنی قاسم. تصوف در اسلام. - تهران: جلد دوم. نشر سینا، ۱۹۵۱. ص. ۲۱۰.
23. قرآن الکریم با تفسیر فارسی.
24. حسینی صالح. شعر و نقد سهراب سپهری. گل های نیایش. - تهران: نشر نیلوفر، ۱۹۹۶. ۶۷۶ ص.
25. حقوقی محمد. فروغ فرخزاد: شعر زمان ما. ۴. - تهران: نشر نگاه، ۱۹۹۹. ص. ۳۴
26. حقوقی محمد. ادبیات امروز ایران. دو جلد. - تهران: نشر قطره، ۱۹۹۸. ۶۲۰ ص.
27. حقوقی محمد. شعر نو از آغاز تا امروز، دو جلد. - تهران: نشر قتره، ۱۹۷۲. ۶۲۰ ص.
28. حقوقی محمد. نیما یوشیج. - تهران: نشر نگاه، ۲۰۰۱. ۳۶۰ ص.
29. حقوقی محمد. سهراب سپهری: شعر زمان ما (۳). - تهران: نشر نگاه، ۱۹۹۹. ۳۴۰ ص.
30. حسینی کاوش. گونه های نوآوری در شعر معاصر ایران. - تهران: نشر ثالث، ۲۰۰۴. ۴۹۶ ص.
31. حسینی حسن. بدیل، سپهری و سبک هندی. - تهران: نشر سورش، ۱۹۹۷. ۱۵۰ ص
32. روزنامه هنشهری. - تهران: ۱۹۷۳، ۹/۷
33. ولینارلی عبدالقادر. مولانا جلال الدین: زندگی، فلسفه، آثار برگزیده ای از آنها. ترجمه و توضیحات دکتر توفیق سبحانی، - تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی. شماره ۵، ۱۳۷۵. ۳۱۸ ص.

АВСТРІАЦИЗМИ У МОВІ СУЧАСНОЇ АВСТРІЙСЬКОЇ ПРЕСИ

Карпик М.,

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

Павличко О., к. філол. н., доц.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка, м. Київ

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/31102019/6757

ARTICLE INFO

Received 28 August 2019

Accepted 20 October 2019

Published 31 October 2019

KEYWORDS

newspaper language,
Austriacisms,
lexical convergence and
divergence.

ABSTRACT

The proposed study is aimed at confirming the hypothesis that there exist two opposing trends in media discourse. On the one hand, there is a tendency to globalization; on the other hand, linguocultural communities are quite determined to preserve their culture and identity. To prove this hypothesis we analyzed a corpus of newspaper texts published over several years. Namely, we studied 1483 Austriacisms recorded by the dictionary Variantenwörterbuch des Deutschen. The objective was to discover the frequency in the use of certain Austriacisms and their Teutonic equivalents in Austrian newspaper Die Presse to identify convergent or divergent processes in the development trends of the German language in Austrian media discourse. The research showed that only 453 lexical units dominated in newspaper articles; it made 30% of 1483 codified Austriacisms. We found that 71 lexemes showed tendency to the parallel use in forms of Austriacisms and Teutonisms which makes less than 5 % of the total number of the lexical units. Such terms have predominantly similar pronunciation hence we can draw a conclusion that such phonemic similarity facilitates equal use of these Austriacisms and Teutonisms in newspapers and stipulates their convergence. These lexical units are not marked by any particular ethnocultural specificity. Furthermore, the analysis shows that the word stock denoting Austrian culture, traditions, and realia of daily life.

Citation: Karpik M., Pavlychko O. (2019) Austriacisms in Modern Austrian Newspaper Language. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 7(19). doi: 10.31435/rsglobal_ijitss/31102019/6757

Copyright: © 2019 Karpik M., Pavlychko O. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Усе, що стосується розвитку мови як феномена, у найбільш вичерпній та гострій формі відображено у засобах масової комунікації, які забезпечують зв'язок між життям соціуму та мовою. Таким чином, мова ЗМІ - це лакмусовий папір стану розвитку будь-якої мови як системи [1, с. 81]. Медіа-дискурс є одним із найбільш динамічних мовних контекстів, де постійно з'являються інновації. Приклади з преси є найбільш репрезентативними, тому що актуальна політично-громадська лексика найкраще представлена саме у щоденних газетах. Систематична вибірка демонструє зріз вживання мови та водночас дає уявлення про розвиток мови впродовж років.

Особливо актуальним у сучасній мовознавчій науці є встановлення дивергентних та конвергентних процесів розвитку поліцентричних мов, які можуть дати поштовх для відповіді на питання про розвиток національних мов взагалі, та діалектів зокрема. Це стосується і національних варіантів полінаціональної німецької мови, що функціонують у ФРН та Австрії. В австрійському медіа-дискурсі сконцентровано все, що відбиває різні сфери життєдіяльності країни та народу. Причому мовний колорит національних друкованих мас-медіа має неабияке значення для функціонування та подальшого розвитку дивергентного варіанту німецької мови в

Австрії. Австрійський національний варіант німецької мови, що функціонує у сучасній пресі Австрії в умовах плюрицентризму, набуває своїх специфічних особливостей та зазнає сильного впливу німецької мови ФРН як домінантної в німецькомовному просторі сучасної Європи у першу чергу завдяки сильному впливові німецьких ЗМІ (в тому числі - й Інтернету). Тому не випадково Г.Бургер та Г.Льоффлер вважають мову мас-медіа відображенням плюрицентричної мовної реальності у німецькомовному просторі [4, с. 21; 7, с. 110].

Метою нашого дослідження є опис мовних процесів у пресі Австрії, що може бути досягнуто через вирішення таких конкретних завдань: виявлення особливостей функціонування австріацизмів та тевтонізмів у тестах сучасних друкованих мас-медіа Австрії та окреслення конвергентних і дивергентних тенденцій у процесі їхнього функціонування у межах австрійського мовного культурного простору.

Актуальність дослідження пояснюється прагматичними цілями преференційного аналізу - що і чому вибирає носій певного національного варіанту з інвентарю виражальних засобів німецької мови.

Лексеми австрійського варіанту німецької мови, названі австріацизмами, варто розглядати з мовно-ареального та мовно-соціального погляду, тобто, дослідити, яким чином вони застосовуються на рівні розмовної та стандартної мови на всій території Австрії чи тільки в деяких областях, і який вплив вони мають на повсякденне спілкування носіїв мови.

У даній статті нашим завданням була перевірка гіпотези щодо існування двох протилежних тенденцій у дискурсі мас-медіа – прагнення до глобалізації з одного боку та прагнення до збереження ціннісних установок лінгвокультурної спільноти, до збереження ідентичності та культури. Ці дві протилежні та, водночас, взаємодоповнюючі тенденції проявилися – у конвергентних та дивергентних процесах розвитку австрійського варіанту німецької мови.

Для перевірки даної гіпотези нами був проаналізований корпус газетних текстів за кілька років.

При аналізі текстів газет ми звертали увагу також на жанр та рубрику. Більшість австріацизмів зустрічається у передових статтях (едиторіал), театральній критиці, глоса (Glossen) а також у рубриці локальні (місцеві) новини. Як об Ебнер вказує також на те, що австріацизми досить часто вживаються на шпальтах спортивних газет та при висвітленні спортивних подій. Проте вживання австрійських спортивних фахових виразів різко зменшилося. Мова футболу позбавляється від англійського впливу, лексика лижного спорту та тенісу практично не відрізняється від загальнонімецької. Типово австрійськими залишаються метафоричні вирази з розмовної мови, які досить широко вживаються у мові спортивних коментаторів. [5]

Політичні репортажі майже не містять австріацизми, оскільки здебільшого вони переймаються від міжнародних інформаційних агентств. Причому журналісти не звертають уваги при перекладі на відтворення політичних та адміністративних реалій Австрії, а перекладають загальнонімецькою лексикою.

Друге питання в оцінці газетних джерел стосується типів мови, що використовується стосовно різних мовних шарів. По суті, можна говорити про три шари: - стандартна мова, - стандартна мова з багатьма цитатами з інших мовних шарів, - діалектний стиль. Газети показують регіонально різну мовну концепцію в межах Австрії з точки зору вживання діалектних форм. Якщо віденські газети завжди характеризувалися частими змінами мовного шару та частими цитатами діалектів у Відні, то для Західної Австрії було типовим стандартне використання літературної мови. Ця відмінність діє і сьогодні, але меншою мірою, ніж раніше. Як об Ебнер пише про те, що мова черпає багато слів із переносного значення і значною мірою бере свої запозичення зі старих діалектних чи розмовних слів, у результаті чого ці слова зазвичай набувають емоційного чи конотативного значення. Саме через це вони є свідченням неофіційної історії, політичного настрою країни.

Для перевірки нашої гіпотези ми піддали аналізу 1483 австріацизми, які зафіксовані у словнику Variantenwörterbuch des Deutschen. Завдання полягало у з'ясуванні частотності вживання певного австріацизму та його німецького відповідника (тевтонізму) на шпальтах австрійської газети *Die Presse* з метою виявлення конвергентних чи дивергентних процесів у тенденціях розвитку німецької мови у мас-медійному дискурсі Австрії. Вибір газети зумовлюється тим фактом, що заснована у 1946 році у Відні газета *Die Presse* належить до щоденних газет Австрії. В основному ця газета присвячена тематиці новин. На неї часто

покликаються у міжнародних медіа, якщо йдеться про новини з Австрії. *Die Presse* належить до провідних австрійських друкованих ЗМІ, хоча вона й не має найбільшого накладу, оскільки коло її читачів складає 350 000 осіб. Встановлений мовний матеріал був зібраний на основі суцільної вибірки зі статей, поданих на офіційному сайті газети *Die Presse* за останні десять років.

У результаті проведеного дослідження було встановлено, що із 1483 кодифікованих австріцизмів у газетних текстах домінантними є лише 453 лексичні одиниці, що становить 30% від загальної кількості. Проаналізований корпус виявляє чітко виражену етномаркованість даної лексики, оскільки вона апелює до уявлень носіїв мови про той або інший феномен національної культури - духовної або матеріальної. Користуючись класифікацією О. Нагорної, ми виділили наступні групи етномаркованої лексики, яка описує денотативну сферу досліджених австріцизмів: 1) лексика, яка описує австрійця як соціального суб'єкта; 2) лексика, яка характеризує дії австрійця (фізичні, психоментальні) та 3) лексика, що представляє австрійця як суб'єкта взаємодії із середовищем свого існування.

Порівняно із синонімами-тевтонізмами нижче приведені австріцизми зустрічаються в газеті *Die Presse* набагато частіше. Установлені австріцизми, що належать до першої групи, можуть позначати приналежність австрійця до певного угруповання за статусною ознакою, професійні об'єднання, інституційну належність. Так, етнокультурно марковані лексеми можуть характеризувати суб'єкта як представника *професійних* об'єднань. Причому деякі з цих лексем є власне австріцизмами, оскільки їхні відповідники-тевтонізми не вживалися в текстах газети *Die Presse* жодного разу, наприклад, *Auditor* 37 (*Auditeur* 0), *Kommerzialrat* 57 (*Kommerzienrat* 0), *Lebzelter* 9 (*Lebkuchenbäcker* 0). Інші лексеми, що належать до цієї групи, можуть зрідка конкурувати зі своїми загальнонімецькими відповідниками, проте австрійський варіант залишається більш популярним: *Fassbinder* 142 (*Böttcher* 23), *Rauchfangkehrer* 78 (*Schornsteinfeger* 10, *Essenkehrer* 0, *Kaminfeger* 0, *Schlotfeger* 0), *Lederer* 1577 (*Gerber* 259), *Kontrollor* 472 (*Kontrolleur* 235), *Geschworener* 659 (*Laienrichter* 82), *Postler* 307 (*Postbediensteter* 43), *Privater* 17570 (*Privatier* 95), *Finanzer* 4445 (*Zollbeamter* 105), *Halter* 59027 (*Hirt* 1873), *Almer* 591 (*Almhirt* 3), *Senn* 119 (*Berghirt* 3), *Klubobmann* 3588 (*Fraktionsvorsitzender* 358), *Wurstel* 287 (*Hanswurst* 30), *Spengler* 125 (*Klempner* 70), *Kurat* 58 (*Militärgeistlicher* 2), *Hafner* 9305 (*Ofensetzer* 2), *Tandler* 47 (*Trödler* 15), *Wahlwerber* 236 (*Wahlkandidat* 5). Проте існують і такі випадки, коли австріцизм та тевтонізм виявляють тенденцію до майже паритетного вживання, проте незважаючи на невелику різницю у частотності вживання, австріцизм все ще залишається домінантним: *Werkelmann* 5 (*Drehorgelspieler* 2), *Exekutor* 72 (*Gerichtsvollzieher* 65), *Wirtschaftstreiber* 380 (*Gewerbetreibender* 348), *Landeshauptmann* 9056 (*Ministerpräsident* 8477), *Billeteur* 22 (*Platzanweiser* 14), *Primaria* 32 (*Chefärztin* 14), та ін. Соціальні ролі австрійця, що відбиваються в семантиці досліджуваних австріцизмів, можуть бути реляційними або інституційними [2]. Реляційні ролі суб'єкта пов'язані з місцем, яке він може посідати у складі малої соціальної групи, насамперед, родини, наприклад, *Hochzeiter* 1929 (*Bräutigam* 0), *Haberer* 203606 (*Freund* 25922, *Liebhaber* 1904, *Kumpen* 135).

Лексичний арсенал, який описує дії австрійця як їх виконавця, отримує різнопланове висвітлення в австріцизмах - дієсловах чи дієслівних фразеологізмах. Виконувати суб'єктом дії поділяються на фізичні та ментальні.

Фізичні дії відбиває семантика наступних одиниць: vom Fleisch fallen, abschaffen, abeisen, anbandeln, anschauen, aufnehmen, aufschlecken, aufsperrern, schnäuzen, ausreden, aufzählen, einlassen, entlehnen, ausrinnen, ausnehmen, ausreden, Zustände bringen, einkochen, halten, kegelscheiben, umdrehen, spießen, läuten, pumpern, zwicken, in Krankenstand gehen, einlassen, linieren, hölzen, auslassen, fangen, brocken, richten, refundieren, scheiben, ausrichten, hartun, schlichten, auflassen, stieren, brodeln, ausmalen, klagen, abschießen, aussenden, abziehen, antrinken, zuschauen.

Психоментальні дії ілюструють австріцизми *tschechern*, *übernehmen*. У цій групі були також зафіксовані так звані семантичні австріцизми, яких не можна безапеляційно зараховувати до австріцизмів без розгляду їхнього додаткового чи етноспецифічного значення в контексті: *anfangen*, *auskommen*, *putzen*, *führen*, *leeren*, *ausrichten*, *pfeifen*, *pflanzen*.

Група австріцизмів, що характеризують австрійця як суб'єкта взаємодії із середовищем його існування, є найчисленнішою. У її складі виокремлюються одиниці, що позначають фрагменти природного, техногенного та символічного середовища.

Природне середовище життєдіяльності австрійця відбивається у найменуваннях **рослин**, наприклад, *Bockerl, Schöllkraut, Thuje*; **тварин** та **комах**, приміром, *Ganser, Roß, Scher, Schildkrot, Ochsenfleisch, Gelse*; **кліматичних зон, умов та явищ**, таких, як *Au, Schachen, Eisstoß, Ferner, Eismänner, aper*; та **природних матеріалів**, наприклад, *Schlier*.

Техногенне середовище, або створена народом матеріальна культура, втілюється у етномаркованих назвах:

1) **будівель** та їхніх елементів, наприклад, *Vorzimmer, Durchhaus, Tramdecke, Mezzanin, Pawlatschen, Realitäten, Zinshaus, Untermietzimmer, Wachzimmer, Feststiege, Kerker*;

2) **транспортних засобів**, наприклад, *Fiaker, Zille, Frächter, Patschen*;

3) **назви вулиць та проїжджих частин**: *Gehsteig, Schutzweg, Treppelweg*;

4) **інструментів**, наприклад, *Klumpke, Bloch, Hacke, Haue, Werkel, Gucker, Hackstock, Folgetonhorn, Malter, Ahle, Kraxe, Säge, Zünder*;

5) **одягу та домашнього текстилю**, наприклад, *Badehaube, Goiserer, Schnür I, Fetzen, Montur, Amtskappel, Tuchent, Fleckerlteppich, Vorhang, Webe, Patschen, Sakko, Janker, Stecktuch, Keilpolster, Polster, Gewand, Stutzen, Haube, Bluejean, Herrenhemd, Schirmkappe, Endel, Stickerei, Leiberl, Gate, Gilet, Überwurf*;

6) **предметів побуту**, наприклад, *Mistkübel, Kalter, Sack, Tröpferlbad, Mistschaufel, Kaniese, Bartwisch, Schnalle, Luster, Geldbörse, Sessel, Grand, Schwing, Waschrumpf*;

7) **продуктів харчування**, наприклад, *Nachtmahl, Apfelspalte, Orange, Orangenspalte, Marille, Gugelhupf, Backhendl, Backtrog, Beisl, Jause, Heiden, Fleischlaibchen, Bräu, Karfiol, Zuckerl, Backrohr, Scherz, Wecken, Palatschinken, Stelze, Faschingskrapfen, Sturm, Vogerlsalat, Leberkäse, Eingemachtes, Heurige, Heuriger, Fülle, Karotte, Rollgerste, Grammel, Haxe, Faschierter Braten, Faschiertes, Kriecherl, Quargel, Germteig, Holler, Hollerkoch, Ribisel, Kuttel, Kanditen, Zuckermandl, Bäckerei, Knödel, Röster, Häuptelsalat, Brösel, Rinde, Biskotten, Lutscher, Schlecker, Lüngerl, Maroni, Kren, Einbrenn, Melanzani, Melange, Schwedenbombe, Semmelbrösel, Chinakohl, Pfefferoni, Eierschwammerl, Powidl, Stoppel, Surfleisch, Staubzucker, Most, Quargel, Topfen, Erdäpfelpüree, Geselchtes, Ringlotte, Rindsbraten, Karree, Kohlsprossen, Rotkraut, Eierspeise, Abtrieb, saure Milch, Windbäckerei, Schlagobers, Stamperl, Schweinsbraten, Schweinerne, Zeller, Nockerl, Grammel, Gefrorene, Speis, Suppengrün, Mehlspeise, Schale, Teetasse, Hafen, Eingetropftes, Schnitten, Rexglas, Christkindl, Weißkraut, Kohl, Würstel, Zwetschke*.

Символічне середовище життєдіяльності австрійців представлено в корпусі австріацизмів, що пов'язані із народними звичаями та релігійними традиціями народу Австрії. До цієї підгрупи належать *Fasching, Kirtag, Leopoldi, Martinigans, Stefanitag, Umgang, Dachgleiche, Nikolo*.

Тенденцію до паритетного вживання австріацизмів та тевтонізмів було виявлено у 71 лексемі, що становило менше 5% від загальної кількості.

Переважає більшість таких лексем є дуже схожими за звучанням. Ця фонематична схожість уможливорює рівноправне вживання цих австріацизмів та тевтонізмів на шпальтах газети і забезпечує їхню конвергентність. Окрім того, дані лексеми не позначені якоюсь чітко вираженою етнокультурною специфікою. Саме відсутність домінантної етномаркованості забезпечує цю "інтеграцію" двох варіантів німецької мови у дискурсі мас-медіа, наприклад, *aktenkundig - amtsbekannt, Alchimie - Alchemie, Ausbilder - Ausbildner, Backröhre - Backrohr, Bahnschranke - Bahnschranken, Büffet - Buffet, Bütte - Butte, blöde - Blöd, Dill - Dille, einfarbig - einfarbig, Etikett - Etiket, fade - fad, Gänselein - Gänsejunge, Gelenk - Gelenks, Gepäck - Gepäcks, Gesang - Gesangs, Karre - Karren, Käser - Kaser, Lüster - Luster, Maschine - Maschin, obligatorisch - bligat, solide — solid, Strähne - Strähn, stupide - stupid, Sülze - Sülz, süperb - superb, wischen - zusammenkehren, Zacke - Zacken, Zecke - Zeck, Zigarettendose - Tabatiere*.

На основі проведених підрахунків можемо зробити висновки, що сучасна німецька мова Австрії виявляє тенденцію як до конвергентного так і до дивергентного розвитку. Причому конвергентний розвиток переважає. Лише третина австріацизмів вживаються на шпальтах австрійських газет, не зазнаючи витіснення з боку їхніх відповідників-тевтонізмів. Конвергенції не піддається та лексика, яка відображає культуру та звичай австрійського народу, реалії його побуту та життєдіяльності. Саме лінгвокультурний колорит такої лексики забезпечує стабільність її вживання у текстах сучасних ЗМІ Австрії. Існує проте ціла низка

лексем, які в силу фонетичних та семантичних факторів виявляють тенденцію до паритетного використання у мас-медійному дискурсі сучасних австрійських газет.

Перспективним залишається доповнення здобутих результатів та подальше вивчення проблеми впливу преси на розвиток австрійського варіанту німецької мови у результаті його збагачення за рахунок тевтонізмів, порівняння функціонування австріацизмів (паралельно з тевтонізмами) як у центральних, так і в регіональних австрійських (та німецьких) газетах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аветисян Н.Г. Язык СМИ как фактор развития общества// Вестник МГУ. Сер. 19. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2002. – №4 – С.80-85.
2. Нагорна О.О. Етнокультурні особливості семантики англійських фразеологізмів (на матеріалі британського варіанту англійської мови) : Дис... канд. наук: 10.02.04 - 2009.
3. Нагорна О.О. Прагматичний аспект функціонування англійських фразеологізмів з етнокультурною семантикою // Наукові записки: зб. наук. праць Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. – 2008. – Т.2, № 10. – С. 138–141.
4. Burger H.: *Mediensprache. Eine Einführung in Sprache und Kommunikationsformen der Massenmedien.* (De Gruyter Studium, Band 4), 2014.
5. Jakob Ebner Vom Beleg zum Wörterbuchartikel - Lexikographische Probleme zum österreichischen Deutsch <http://www.oedeutsch.at/OEDTBIB/120-1995-OEDTSBd2.pdf>
6. Duden, *Wie sagt man in Österreich? Wörterbuch des österreichischen Deutsch* / von Jakob Ebner 3., vollst. überarb. Aufl. Mannheim; Leipzig; Wien; Zürich: Duden-Verl. – 1998.
7. Löffler H. *Germanistische Soziolinguistik.* - Berlin: Erich Schmidt, 2010, 4., neu bearb. Aufl.
8. *Variantenwörterbuch des Deutschen: die Standardsprache in Österreich, der Schweiz und Deutschland sowie in Liechtenstein, Luxemburg, Ostbelgien und Südtirol* von Ulrich Ammon, Hans Bickel, Jakob Ebner, 2004.

PSYCHOLOGY

ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЖІНОК В УМОВАХ ДИНАМІЧНОЇ СОЦІОТЕХНІЧНОЇ СИСТЕМИ: ЕМПІРИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

завідувач кафедри загальної психології *Шевяков О. В.*,
доцент кафедри загальної психології *Шрамко І. А.*,
студент магістратури *Бабатенко О. В.*

Україна, Дніпро, Дніпровський гуманітарний університет

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/31102019/6758

ARTICLE INFO

Received 10 August 2019
Accepted 17 October 2019
Published 31 October 2019

KEYWORDS

social system, computer
activity, display video sets,
users, readiness.

ABSTRACT

The purpose of the article is to find out the peculiarities of social support for women's life in the conditions of dynamic socio-technical management system of nature management. Using the methods of electrocardiography and electro-oculography revealed the change of increasing fatigue in the work of subjects with the display video series of the automated sociotechnical system "Monitoring of environmental activity". We surveyed 350 subjects (operators, specialists, students with computer skills) aged 18 to 36 years (all women) before, during and after the use of the display automation systems of a dynamic automated control system. The total duration of the display activity did not exceed four hours of continuous operation.

The forms, content and nature of the interaction and interaction of the components of the dynamic human-nature socio-technical system are characterized. The socio-psychological analysis of the tendencies of the development of such socio-technical system is carried out. In the empirical study the features of psychological interaction of women with display video sets are identified. The concept of social support of their life activity at work with display video sets of dynamic continuous information is developed. The dependence of the level of computer readiness of women and the quality of perception of information from different forms of presentation is established. It is found that the quality of perception of information is affected not only by the level of computer readiness, but also by the total time of acquaintance with the computer, as well as the time spent at work on the computer. From the point of view of the subsystem of the reflective-modeling information activity of the designer, its technical and aesthetic attractiveness contributes to increasing attention to the information message, which directly influences the perception of the user.

A positive correlation between techno-aesthetic appeal and the rememberability of the information message has been identified. More aesthetically pleasing information messages are able to arouse interest in the user, best performing informative and informative functions.

Citation: Шевяков О. В., Шрамко І. А., Бабатенко О. В. (2019) Psykholohiia Sotsialnoi Pidtrymky Zhyttiedialnosti Zhinok v Umovakh Dynamichnoi Sotsiotekhnichnoi Systemy: Empirychni Doslidzhennia. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 7(19). doi: 10.31435/rsglobal_ijitss/31102019/6758

Copyright: © 2019 Шевяков О. В., Шрамко І. А., Бабатенко О. В. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Для розробки і впровадження програм розвитку динамічних соціотехнічних систем діяльності (СТСД) важливими вбачаються психологічні засади формування спонтанної відображально-модельюючої активності проектування. Мова йде, перш за все, про формування зовнішньої взаємодії соціуму і природи як сукупності відносин, включаючи форми, зміст і характер взаємодії і взаємовпливу компонентів систем “людина – природа” та «людина – людина» У зв'язку з цим найбільший інтерес для дослідників представляє пошук інтегральних соціально-економічних і психологічних параметрів, що характеризують здатність людини протистояти несприятливим ефектам, що супроводжують екологічні зміни. Найбільш уразливими у цьому відношенні є жінки, в організмі яких страждають практично всі функціональні системи, що потребує розробки психологічного забезпечення соціальної підтримки їх життєдіяльності. Такого роду завдання вирішуються в зарубіжній соціальній психології, починаючи з 90-х років XX століття в рамках державних науково-технічних програм “Глобальні зміни природного середовища і клімату”, а в Україні – у ході розвитку ідеї екологічного моніторингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поза сумнівом, що зміни навколишнього середовища несуть значну економічну загрозу для людства в цілому. Особливо це відноситься до антропогенних змін [1]. Сценарії таких змін як основну міра компенсації несприятливих зрушень передбачають мобілізацію зусиль населення на проведення заходів економічного, технологічного і соціального характеру, спрямованих на збереження здоров'я, працездатності і життєдіяльності людей [2].

Використання загальноприйнятих характеристик, розроблених для оцінки станів окремо узятій людини (функціональний стан, адаптаційні можливості, стійкість особистості і ін.) явно недостатнє. Потрібні нові підходи до пошуку інтегральних критеріїв, що визначають здатність суспільства в цілому протистояти наступаючим змінам навколишнього середовища [3].

Один з можливих підходів бачиться в парадигмі психологічного потенціалу індивідуума і популяції. Це поняття запропоноване при розгляді проблем психології праці, що виникають при переході до ринкових відносин [4]. Відомі також терміни “особово-фізіологічний потенціал”, “психофізіологічний потенціал”, що використовуються як синоніми працездатності людини.

Для розкриття поняття “психологічний потенціал”, його значення для розуміння реакції людства на глобальні екологічні зміни слід взяти до уваги деякі історичні факти. Так, встановлено, що адекватність і ефективність реагування людей на глобальні екологічні зміни місця існування залежить від типу поведінки людини і від “соціального характеру” суспільства.

Таким чином, психологічний потенціал виступає в ролі інтегральної якості населення, яка визначає його здібність до реалізації оптимальних рішень при виникненні критичних ситуацій. Він може виявлятися в двох поведінкових тенденціях.

Перша полягає у формуванні в суспільній свідомості конструктивної ідеї і психологічної установки на життєву необхідність сумісного подолання небезпеки, мобілізацію людей до активних дій при готовності до відмови від антагоністичних групових інтересів і особистих благ заради досягнення загальної мети.

Друга тенденція – розпад єдиної самосвідомості суспільства на протилежні течії, формування неконструктивних групових установок агресивно-егоїстичного характеру або пасивного типу, поведінка, спрямована на вирішення завдань на користь окремих груп.

Завдання прогнозування соціально-психологічних ефектів глобальних змін в значній мірі зводиться до прогнозування рівня психологічного потенціалу. Від того, з яким потенціалом людство зустрічає глобальні зміни, від того, як буде трансформований цей потенціал, залежить доля цивілізації.

Проблема таким чином формулюється як оцінка співвідношення психологічного потенціалу людства із загрозою глобальних змін середовища, а можливі практичні пропозиції повинні бути спрямовані на збереження або збільшення цього потенціалу. Щонайпершим завданням у вирішенні названої проблеми є визначення суті психологічного потенціалу і пошук індикаторів, за допомогою яких його можливо оцінити.

У науці термін «потенціал» використовують дуже часто. Введені поняття «соціальний потенціал», «трудовий потенціал». У дослідженнях демографів використовується термін «якісний потенціал населення».

У роботах екологів зустрічаємо поняття «соціально-трудовий потенціал населення». Під соціально-трудовим потенціалом розуміється комплекс соціально-психологічних і медико-

біологічних характеристик життєдіяльності людей. Пристосовні можливості популяції в антропології називають «адаптивним потенціалом».

У фізіології зміст потенціалу визначається термінами “працездатність”, “фізіологічні резерви організму”, “гомеостатичний потенціал”.

Суть всіх розглянутих понять полягає у визначенні деяких сукупних можливостей людей здійснювати свою діяльність. Проте при цьому повинні стабілізуватися зовнішні характеристики і ставати відносними поняття життєдіяльності і добробуту.

З метою оцінки можливостей стійкості людини до глобальних змін середовища і прогнозування реакції на ці зміни слід ввести інтегральну характеристику властивостей людини-популяції-етносу-людства, яка визначає їх здібність до реалізації мети, що стоїть перед кожним рівнем ієрархії названого ланцюжка. Назвемо цю характеристику “життєвий потенціал”.

Принципово важливим є те, що важливою метою є не тільки виживання, але і духовна самореалізація людства, збільшення можливостей збереження життя людини як виду і задоволення потреб при будь-якій динаміці зовнішніх умов. Тому життєвий потенціал можна визначити як інтегральну здатність збереження біологічної і духовно-психологічної життєдіяльності і здійснення перетворювальної діяльності, спрямованої на досягнення загальної мети.

Сьогодні домінує тенденція зведення поняття життєвого потенціалу до поняття “рівень здоров'я”, при цьому пропонуються різні варіанти критеріїв, що розкривають його суть. Але встановлені в соціальній психології закономірності показують, що поведінка людей, їх стійкість до впливу глобальних змін, характер і форма колективної відповіді визначаються і іншими чинниками, наприклад, адаптаційною здатністю, характером психологічних установок, особливістю регуляції психологічних механізмів, ступенем усвідомлення ситуації і тому подібне. Назвемо сукупність цих характеристик психологічним потенціалом, який, безумовно, одною зі своїх частин має психологічне здоров'я населення і культурно-обумовлені якості особистості і суспільства.

Неможливість використання поняття “здоров'я населення” як єдиного для оцінки життєвого потенціалу, пов'язана також з тим, що згідно Статуту Всесвітньої організації охорони здоров'я воно визначається, як стан “повного фізичного, духовного і соціального добробуту”. Добре відомо, що діяльність у багатьох випадках може і повинна здійснюватися всупереч “добробуту”. Більш того, згідно сучасним концептуальним поглядам, добробут, симетрія протистоять тенденції розвитку в умовах ноосфери можуть викликати колізії, при яких найбільш благополучні екологічні елементи стають найуразливішими.

Комплекс чинників, які визначають здатність етносу здійснювати об'єктивно оптимальні дії, спрямовані на досягнення загальної мети, до яких належить завдання протистояння глобальним змінам, був позначений як пасіонарність, тобто соціальна енергія, спрямована до єднання і посилення розвитку етносу.

Таким чином, можна допустити, що пасіонарність і працездатність є похідними психологічного потенціалу. Життєдіяльність популяції у всіх її численних проявах є реалізацією життєвого потенціалу в конкретних умовах природного і соціального середовища і способів діяльності.

Моніторинг навколишнього середовища – це система спостереження, аналізу стану і прогнозу можливих змін навколишнього середовища, що викликані антропогенними чинниками. Стосовно оцінки і управління якістю навколишнього середовища регіонів основне значення має санітарно-токсикологічний урівень моніторингу, пов'язаний з контролем за забрудненням компонентів природного середовища – повітря, ґрунту, води. Мета регіонального моніторингу – забезпечити осіб, що приймають рішення (ОПР), необхідною інформацією для планомірного зниження рівня забруднення навколишнього середовища. Для здійснення цієї основної мети необхідно вирішити важливі науково-технічні завдання отримання достовірної інформації й інформаційного забезпечення моніторингу. Для цього, у свою чергу, потрібне відповідне соціально-психологічне і інженерно-психологічне забезпечення створення інформаційних моделей на базі ПЕОМ. З таких моделей складаються банки різномірної інформації: про хімічні забруднювачі середовища, їх медико-біологічні властивості, про джерела техногенного забруднення і тому подібне, а також прикладні забезпечуючі програми прогнозування, комплексного планування, експертизи проектів. У подібних інформаційних системах широко використовуються дисплейні відеоредакти ПЕОМ.

Метою статті є з'ясування особливостей соціальної підтримки життєдіяльності жінок в умовах динамічної соціотехнічної системи управління природокористуванням.

Результати дослідження. Вся вищеперелічена діяльність здійснюється в АСУ «Моніторинг природоохоронної діяльності (ПОД)» в режимі діалогу осіб, що приймають відповідальні рішення з оптимізації екологічної обстановки з інформаційними моделями, представленими на дисплейних відеорядах. Останні повинні володіти достатньою ергономічною якістю, що забезпечує адекватність рішень.

Обстежено 350 досліджуваних (оператори ПЕОМ, фахівці з АСУ, студенти, що мають навички роботи з комп'ютером) у віці від 18 до 36 років (всі жінки) до, під час і після роботи з дисплейними відеорядами АСУ «Моніторинг ПОД». Загальна тривалість діяльності за дисплеєм не перевищувала чотирьох годин безперервної роботи. Заздалегідь проводилася оцінка «апріорної надійності» відеорядів. Функціональний стан досліджувався методиками, для яких характерні значні відмінності з доробочим рівнем в аналогічному дослідженні операторів-прокатників, а також за показниками електроокулограми (ЕОГ) і електрокардіограми (ЕКГ). Розраховувалися показники зміни функціонального стану і якості діяльності осіб, що приймають рішення.

На етапі експериментальної оцінки дисплейних відеорядів досліджувані працювали в режимі розроблених сценаріїв, які імітували зміни екологічної обстановки на рівні регіону, що відбивались на інформаційній моделі.

Період навчання роботи з відеорядами був тривалим (2 години), оскільки досліджувані поступово засвоювали режим діалогу з комп'ютером.

Досліджувані курсором відзначали вірні відповіді із запропонованих на вибір. Швидкодію вирішення завдань з оцінки екологічної ситуації фіксували програмним способом, показники точності і надійності оцінювалися після експерименту. Апріорна надійність дисплейних відеорядів наведена у табл.1.

Динаміка якості та надійності виконання управлінських завдань показала, що вірогідність надійних рішень поступово динамічно знижувалась у досліджуваних в ході розвитку роботи з безперервними інформаційними потоками, причому високоефективно ($p < 0,01$) швидше у «апріорно ненадійних» відеорядів підсистеми «Моніторинг ґрунтів».

В ході експерименту підтримувався нав'язаний режим з установкою на надійність виконання завдань управління ситуацією, що моделювалася

Таблиця 1. Апріорна надійність безперервних дисплейних відеорядів динамічної соціотехнічної системи природоохоронної діяльності

Параметр	Оптимальні (О) та допустимі (Д) значення параметра		Відеоряд «Моніторинг атмосфери»	Відеоряд «Моніторинг ґрунтів»
Насиченість відеорядів безперервної інформації	О-6-8	Д<14	5	7
Кодування інформації	О-5	Д-18	5	7
Характеристики коду: оформлення величина контраст	О-9	Д-18	10	9
	О-3	Д-6	1	3
	О-3	Д-6	7	4
спрямованість лінійність	О-3	Д-9	5	4
	О-3	Д-7	6	6
миготіння	О-3	Д-12	5	7
Апріорний (Капр), бал	О-4-5	Д-3-4	4,5	3,5

Зміна наростаючого стомлення при роботі досліджуваних з дисплейними відеорядами АСУ «Моніторинг ПОД» була наступною: істотна зміна функціонального стану практично не виявляється при роботі з відеорядом протягом однієї години діалогу з комп'ютером. Значне стомлення виявляється після закінчення двох з половиною годин безперервної роботи за дисплеєм при статистично значущих ($P < 0,05$) відмінностях з доробочим рівнем для показників кардіореспіраторної системи та електроокулограми. Відзначаємо статистично істотне зменшення тривалості кардіоінтервалів для відеорядів обох підсистем, що, разом з динамікою зміни показників ЕОГ, свідчить про встановлення вираженого стомлення безвідносно з «априорною надійністю» відеорядів (табл. 2).

Виділяємо особливість взаємодії досліджуваних, працюючих в системі АСУ «Моніторинг ПОД» в порівнянні з операторами-прокатниками: тривалість відновного періоду початкових показників функціонального стану у них в середньому значимо ($p < 0,05$) довше, що пов'язано з більшим ступенем стомлення у зв'язку з відсутністю заздалегідь виробленої системи формування та підтримання працездатності у вигляді професійних тренінгів.

Таблиця 2. Дані ЕОГ і ЕКГ в різні періоди роботи досліджуваних ($M \pm m$)

Показник	Відеоряд	Перед початком періоду	Під час роботи			Після роботи	Період роботи
			на початку	в середині	в кінці		
ККО	МАС	14,0 3,5	13,6 2,0	17,3 1,0	25,0 0,6	21,2 2,8	Протягом 1-ої години
	МГР	17,5 5,5	16,3 6,5	23,0 0,8	28,2 2,5	20,5 1,0	
	МАС	0,70 0,25	0,75 0,15	0,73 0,18	0,72 0,10	0,70 0,15	
R-R, с	МГР	0,68 0,10	0,75 0,15	0,80 0,10	0,65 0,11	0,70 0,12	Протягом 2-ої години
	МАС	24,6 3,5	23,6 2,0	20,3 1,0	27,0 0,6	28,2 2,8	
	МГР	27,5 5,0	28,3 6,0	29,0 0,8	30,2 2,3	29,5 1,0	
R-R, с	МАС	0,72 0,20	0,73 0,10	0,70 0,15	0,73 0,10	0,73 0,15	Протягом 3-ої години
	МГР	0,78 0,10	0,77 0,15	0,81 0,10	0,77 0,11	0,76 0,12	
	МАС	24,5 3,0	23,6 2,5	24,3 1,0	25,0 0,6	31,2 2,8	
R-R, с	МГР	37,5 5,0	36,3 6,0	43,0 0,8	44,2 2,5	42,5 1,0	
	МАС	0,75 0,25	0,76 0,15	0,69 0,18	0,76 0,10	0,75 0,15	
	МГР	0,73 0,10	0,74 0,15	0,72 0,10	0,71 0,11	0,72 0,12	

Примітка: ККО - кількість «кроків» ока ЕОГ, R-R-тривалість кардіоінтервалів; МАС – для відеоряду моніторингу атмосфери, МГР- для відеоряду підсистеми моніторингу ґрунтів.

Останнє пов'язано з тим, що навіть після трьох годин роботи за дисплеєм з «априорно ненадійними» відеорядами інтегральний показник лише наблизився до межі допустимих змін.

Отримані результати підтвердили можливість використання психологічних і психофізіологічних критеріїв для психологічного забезпечення якості дисплейних відеорядів і для розробки режимних заходів діяльності з ними в контексті реалізації програм розвитку СТСД. Особам, що працюють з дисплейними відеорядами АСУ «Моніторинг ПОД», як і операторам аналогічних динамічних соціотехнічних систем, можна рекомендувати тривалість безперервної роботи за дисплеєм при вирішенні оперативних завдань не більше двох годин, розділених 15-хвилинною перервою.

За наслідками теоретичних і експериментальних досліджень дисплейних відеорядів АСУ «Моніторинг ПОД» отримані характеристики їх якості, що дозволяють прогнозувати

ефективність роботи осіб, що приймають вирішення на основі інформаційних моделей цього типу і можливі зміни ФС. У випадку з «апріорною ненадійністю» дисплейних відеорядів з підсистеми «моніторингу ґрунтів» своєчасно (на передпроектній стадії) було проведено їх психологічне вдосконалення шляхом приведення у відповідність показників «апріорної надійності» нормативним вимогам.

Висновки. В ході проведених досліджень стосовно реалізації програм розвитку динамічної соціотехнічної системи встановлені результати, важливі для психологічного забезпечення як з точки зору проектувальників (розробників), так і користувачів, а саме:

1. З точки зору підсистеми відображально-модельюючої інформаційної активності проектувальника підвищенню уваги до інформаційного повідомлення сприяє його техніко-естетична привабливість, що безпосередньо впливає на сприйняття користувача.

2. Існує в тенденції позитивний взаємозв'язок між техніко-естетичною привабливістю і запам'ятовуваністю інформаційного повідомлення.

3. Привабливіші в естетичному відношенні інформаційні повідомлення здатні викликати інтерес до себе у користувача, найкращим чином виконуючи інформативну і інформаційну функції.

В підсистемі психологічного забезпечення визначена роль критерію техніко-естетичної привабливості на всіх етапах інформаційної комунікації. Естетичний критерій, або критерій досконалості дизайну може виступати як пріоритетний при інженерно-психологічному проектуванні, ранжуванні потреб, оцінці, вдосконаленні і реалізації програм розвитку зразків як у формальному так і у змістовному плані що важливо для інженерно-психологічного проектування на ранніх його етапах.

В підсистемі інтегральної регуляції встановлені фасцинативні засоби впливу інформаційних повідомлень на різних етапах психологічного забезпечення комунікативного процесу, які дозволяють у перспективі ефективніше використовувати особливості формування споглядальної сторони інформації, що складає окремий напрям подальших розвідок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Летучий І. А. Психофізіологічні особливості сприйняття інформації в комп'ютерному форматі. Актуальні проблеми психології. 2007. 2: 611 – 622.
2. Маркова І. В. Сприйняття інформації в комп'ютерному форматі: психофізіологічні проблеми. Актуальні проблеми психології: 2008: 363 – 367.
3. Тарасенко А. В. Психологічне забезпечення розвитку соціотехнічної системи діяльності фахівців-операторів: концепція досліджень. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія «Психологічні науки». 2010. 4: 288 – 292.
4. Тарасенко А. В. Психологічне забезпечення розвитку соціотехнічних систем діяльності: теоретичні засади та методологія. Проблеми сучасної психології. 2010.7:759 – 768.

INTERNATIONAL JOURNAL OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN SOCIAL SCIENCE

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss

7(19), October 2019

SCIENTIFIC EDITION

Indexed by:

RS Global

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Academia.edu
share research

BIBLIOTEKA
NARODOWA

Passed for printing 26.10.2019. Appearance 31.10.2019.

Typeface Times New Roman.

Circulation 500 copies.

RS Global Sp. z O.O., Warsaw, Poland, 2019

Numer KRS: 0000672864

REGON: 367026200

NIP: 5213776394

<https://rsglobal.pl/>